

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALDATMAYA YÖNELİK TUTUMLARIN
BAĞLANMA VE AHLAK AÇISINDAN ELE
ALINMASI

Canan ÇELİKADAM

2501141531

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEVİM CESUR
İSTANBUL, 2018



T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Canan ÇELİKADAM Numarası : 2501141531
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : Psikoloji Anabilim Dalı Danışmanı : Doç. Dr. Sevim CESUR
Tez Savunma Tarihi : 30.01.2018 Saati : 13:30
Tez Başlığı : "Aldatmaya Yönelik Tutumların Bağlanma ve Ahlak Açısından Ele Alınması"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. SEVİM CESUR		Kabul
2- YRD. DOÇ. DR. GÖKLEM TEKDEMİR YURTDAS		Kabul
3- YRD. DOÇ. DR. FERZAN CÜRÜN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- YRD. DOÇ. DR. AYŞE ELİF YAVUZ SEVER		
2- YRD. DOÇ. DR. ALP GİRAY KAYA		

ÖZ

ALDATMAYA YÖNELİK TUTUMLARIN AHLAK VE BAĞLANMA AÇISINDAN ELE ALINMASI

Canan ÇELİKADAM

Bu çalışmanın temel amacı, bağlanma stillerinden kaygılı- kararsız bağlanma ile kaçınmacı bağlanmanın ve ahlaki temellerin bakım, adillik, sadakat, otorite ve kutsallık boyutlarının aldatmaya yönelik tutumlarla ilişkilerini incelemektir.

Bu amaçla araştırma, yaşları 15 ile 64 arasında değişen, Türkiye'nin çeşitli yerlerinde yaşayan 71'i erkek ve 174'ü kadın olmak üzere toplam 245 bireyle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara, "Kişisel Bilgi Formu", "Aldatmaya Yönelik Tutum Ölçeği", "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II" ve "Ahlaki Temeller Ölçeği" hem elden dağıtılarak hem de internet ortamında uygulanmıştır.

Çalışmanın bulguları, aldatmaya yönelik tutumlar ile kaygılı- kararsız ve kaçınmacı bağlanma arasında bir ilişki olmadığını göstermekle birlikte her iki cinsiyet için de ayrı ayrı analiz yapıldığında, yalnızca erkek örnekleminde kaçınmacı bağlanma stili ile aldatmaya yönelik tutumlar arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Yani kaçınmacı stile sahip erkeklerin aldatmaya yönelik daha izin verici tutumlara sahip olduğu bulunmuştur. Ahlaki temellerin tüm boyutları ile aldatmaya yönelik tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu boyutlarda yüksek puan alan katılımcıların aldatmaya yönelik tutumları daha olumsuz bulunmuştur. Kaçınmacı bağlanma ile ahlaki temellerin bakım ve adillik boyutları arasında negatif bir ilişki bulunurken, kaygılı- kararsız bağlanma ile ahlaki temellerin bakım ve adillik boyutları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Kaygılı- kararsız bağlanma ile ahlaki temellerin kutsallık boyutu arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bağlanma ve aldatmaya yönelik tutum arasındaki ahlaki boyutların aracı rolüne dair analiz, bağlanma stilleri ve aldatmaya yönelik tutum arasında anlamlı bir ilişki bulunamayışı nedeniyle yürütülememiştir.

Anahtar Kelimeler: Aldatma, Aldatmaya Yönelik Tutumlar, Ahlaki Temeller, Bağlanma

ABSTRACT
APPROACHING INFIDELITY THROUGH MORALITY AND
ATTACHMENT

Canan ÇELİKADAM

The main aim of this study is to investigate the relationships between attachment styles (only anxious-ambivalent attachment and avoidant attachment), moral foundations (care, fairness, loyalty, authority and sacrecy) and attitudes towards infidelity.

The study consisted of 245 participants living in Turkey. Participants' ages ranged between 15- 64. Data were collected with both hand-out and online instruments. The instruments used in this study are Sociodemographic Information Form, "Attitudes towards Infidelity Scale", "Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R) " and "Moral Foundations Questionnaire".

The results of the study showed no significant relationship between attitudes towards infidelity and attachment styles. However, avoidant attachment style was found positively correlated with attitudes towards infidelity only among the male sample when sex was controlled. In other words, men with avoidant attachment style were found to have a more positive attitude towards infidelity. Also, all dimensions of moral foundations significantly correlated with attitudes towards infidelity. Individuals scoring higher on moral foundations were found to have a more negative attitude towards infidelity. Care and fairness dimensions of moral foundations correlated negatively with avoidant attachment and positively with anxious-ambivalent attachment. Sanctity dimension showed no significant correlation with anxious- ambivalent attachment. Further analysis regarding mediator role of moral foundations could not run since attachment styles and attitudes towards infidelity showed no significant relationship. Implications of the study were discussed in light of literature.

Key Words: Infidelity, Attitudes Toward Infidelity, Moral Foundations, Attachment

ÖNSÖZ

Aldatma, romantik ilişkilerde sıklıkla yaşanan bir deneyim olsa da sosyal psikoloji alanında bu konuda çok fazla çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışma aldatma ile bağlanma ve sosyal psikolojide önemli bir konu olan ahlak arasındaki ilişkileri ele alarak literatüre katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Bu tezi yürütmemde emeği geçen tez danışmanım Doç. Dr. Sevim Cesur'a,

Bu süreçte her zaman anlayışıyla yanımda olan Yrd. Doç. Dr. Göklem Tekdemir Yurtdaş'a

Bunaldığım zamanlarda hem manevi hem akademik desteklerini benden esirgemeyen Selver Özgür, Ferhat Ayyıldız, Sercan Balım, Didem Acar, Özge Kıcalı başta olmak üzere tüm araştırma görevlisi arkadaşlarıma,

Bu süreçte her zaman sabırla yanımda olan, bu süreçteki gerginliklerime katlanan ve benden desteklerini esirgemeyen Burak Güteryüz'e,

Hayatımın her alanında her zaman yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen annem Naile Çelikadam, babam Alper Çelikadam, kardeşim Cihan Çelikadam, kardeşim Utku Çelikadam ve dedem Mehmet Çelikadam'a teşekkür ederim.

Yakın zamanda kaybettiğim babaannem Şemsinur Çelikadam'ın anısına...

İstanbul, 2018

Canan ÇELİKADAM

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ALANYAZIN

1.1. Aldatma	3
1.1.1. Aldatmanın Tanımı	2
1.1.2. Aldatmanın Sınıflandırılması	3
1.1.3. Aldatmanın ve Aldatmaya Yönelik Tutumların Belirleyicileri	5
1.2. Bağlanma	7
1.2.1. Romantik İlişkilerde Bağlanma	9
1.2.2. Bağlanma Stilleri	10
1.3. Ahlak.....	11
1.3.1. Ahlak Psikolojisi.....	11
1.3.2. Ahlaki Temeller Kuramı	13
1.4. Ahlak, Bağlanma ve Aldatma	16
1.4.1. Ahlak ve Bağlanma ile İlgili Çalışmalar.....	16
1.4.2. Ahlak ve Aldatma ile İlgili Çalışmalar	18
1.4.3. Aldatma ve Bağlanma ile İlgili Çalışmalar.....	19
1.5. Araştırmanın Hipotezleri	21

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Katılımcılar	22
2.2. Veri Toplama Araçları	23
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu	23
2.2.2. Aldatmaya Yönelik Tutum Ölçeği	23
2.2.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II	24
2.2.4. Ahlaki Temeller Ölçeği	25
2.3. Veri Toplama ve Analiz Süreci	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Ölçek Sıralamasının Etkisine Bakmak için Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	27
3.2. Demografik Değişkenlerle İlgili Bulgular	27
3.3. Hipotezlerin Test Edilmesi	30
3.3.1. Birinci Hipotez Setine İlişkin Bulgular	30
3.3.1.1. Kaygılı- Kararsız Bağlanma ile Aldatmaya Yönelik Tutum	30
3.3.1.2. Kaçınmacı Bağlanma ile Aldatmaya Yönelik Tutum	30
3.3.2. İkinci Hipotez Setine İlişkin Bulgular	31
3.3.2.1. Kaçınmacı Bağlanma ile Ahlaki Temellerin Bakım Boyutu Arasındaki İlişki	31
3.3.2.2. Kaçınmacı Bağlanma ile Ahlaki Temellerin Adillik Boyutu Arasındaki İlişki	31
3.3.2.3. Kaygılı- Kararsız Bağlanma ile Ahlaki Temellerin Bakım Boyutu Arasında İlişki	31
3.3.2.4. Kaygılı- Kararsız Bağlanma ile Ahlaki Temellerin Adillik Boyutu Arasındaki İlişki	31

3.3.2.5. Kaygılı- Kararsız Bağlanma ile Ahlaki Temellerin Kutsallık Boyutu Arasındaki İlişki	32
3.3.3. Üçüncü Hipotez Setine İlişkin Bulgular	32
3.3.3.1. Ahlaki Temellerin Bakım Boyutu ile Aldatmaya Yönelik Tutum Arasındaki ilişki	32
3.3.3.2. Ahlaki Temellerin Adillik Boyutu ile Aldatmaya Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	32
3.3.3.3. Ahlaki Temellerin Kutsallık Boyutu ile Aldatmaya Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	32
3.3.4. Dördüncü Hipotez Setine İlişkin Bulgular.....	33

SONUÇ VE TARTIŞMA

4.1. Bağlanma Stilleri ve Aldatmaya Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Değerlendirilmesi	36
4.2. Kaygılı- Kararsız ve Kaçınmacı Bağlanma Stili ile Ahlaki Temellerin Bakım, Adillik ve Kutsallık Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Değerlendirilmesi... ..	37
4.3. Aldatmaya Yönelik Tutumlar ile Ahlaki Temellerin Bakım, Adillik ve Kutsallık Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Değerlendirilmesi	39
KAYNAKÇA	44
EKLER	53

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Aldatmaya Yönelik Tutumlarda Cinsiyet Etkisine İlişkin Yapılan Bağımsız Örneklem t- testi Analizi Sonuçları	27
Tablo 2. Aldatmaya Yönelik Tutumlarda Eğitim Seviyesinin Etkisine İlişkin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	28
Tablo 3. Aldatmaya Yönelik Tutumlarda Yaşanılan Yerin Etkisine İlişkin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	29
Tablo 4. Aldatmaya Yönelik Tutumlarda Çalışma Durumunun Etkisine İlişkin Yapılan Bağımsız Örneklem t- testi Analiz Sonuçları	30
Tablo 5. Tüm Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	35

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	:	Aktaran
Çev.	:	Çeviren
Ed.	:	Editör
SPPS	:	Statistical Package for the Social Sciences
SS	:	Standart Sapma
Ve diğ.	:	Ve diğ. erleri

GİRİŞ

Romantik ilişkiler insan yaşamının çok önemli bir kısmını kaplamakta olup, kişilerin fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılama görevi görmektedir. Sağlıklı bir ilişki, kişinin duygusal ve zihinsel gelişimi için büyük bir önem arz ederken, sorunlu bir ilişki aynı şekilde kişilere büyük zararlar vermektedir. Bu nedenle aldatma, ilişkiler ve bireyler üzerinde yıkım yaratan en yaygın yaşantı deneyimlerinden biridir.

Blow ve Hartnett (2005) aldatmayı, evlilik ya da flört ilişkisinde bağlılık sözü vermiş kişilerden birinin, bu birincil ilişkisi dışındaki bir kişi ile, güveni zedeleyici ve/veya üzerinde uzlaşmış normların ihlal edildiği duygusal ve cinsel yakınlık içeren bir birliktelik olarak tanımlamışlardır. İlişkilerde kabul görmüş geleneksel norm tek eşlilik olurken, buna rağmen çok sayıda birey sık sık aldatma davranışında bulunmaktadır (Treas and Giesen, 2000). Bazı bireylerin aldatma davranışında bulunmaya daha eğilimli olması ve aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlara sahip olması fakat bazı bireylerin ise aldatmaya yönelik daha katı ve keskin reddedici tutumlara sahip olması araştırmacıları bu farklılığa yol açan etmenler üzerinde düşünmeye itmiştir. Genel olarak aldatma konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında bunun, kişilerin bağlanma sistemi ile ilişkili olduğunu görebilmekteyiz. Bağlanma, Bowlby'nin (1969) ortaya attığı bir kuramdır. Bowlby'e göre çocuğun bebeklik döneminde temel bakım vereniyle kurduğu ilişkiler sonucunda her birey bir bağlanma stili geliştirmektedir. Hazan ve Shaver (1987) daha sonraları bebeklikte kurulan bağlanma sisteminin kişinin yetişkinlikte kurduğu ilişkilerde de değişmeden kaldığını ortaya atmıştır. Dolayısıyla yetişkin romantik ilişkilerinde, kişilerin ilişki yaşantıları bu bağlanma örüntülerinden etkilenmektedir. İlişkilerde sıklıkla deneyimlenen aldatma yaşantısını anlamak için de bu bağlanma örüntüleri ile olan ilişkilerini anlamak önemli olmaktadır. Bu amaçla bu çalışmada bağlanma stillerine göre aldatmaya yönelik tutumların değişip değişmediği incelenecektir.

Romantik ilişkiler kendi içinde belirli norm ve beklentileri içermektedir. İlişkilerde yapılması doğru veya yanlış olan davranışlar büyük ölçüde bu standartlar

tarafından şekillenmektedir. Boşanmanın veya ayrılıkların nedenlerinin çoğunu bu normların ihlali oluşturmaktadır. Bu norm ve standartlar büyük ölçüde o toplumun özellikleri ve kültürü tarafından belirlenmekte olup, yasal ve ahlaki bir çerçeveye büründürülmektedir. Bu standartlara göre yaşamak ise bireylerin sorumluluğundadır. Bazı bireyler o toplumda belirlenmiş ilişki normlarına göre hareket ederken, bazıları kendilerine bu normları ölçüt olarak almamaktadır. Burada bireylerin kendi benimsedikleri ahlaki değerleri devreye girmektedir. Bu çalışmada bu ahlaki değerler ile kişilerin aldatmaya yönelik tutumları arasındaki ilişkilere bakılmak istenmiştir. Bu nedenle çalışmanın ahlak ile ilgili kısmında evrensel düzeyde sayılabilecek ahlaki değer boyutları tanımlayan ve aynı zamanda her bir boyut için psikolojik ve evrimsel açıklamalar getiren Graham ve diğerlerinin (2013) geliştirmiş olduğu Ahlaki Temeller Kuramından yararlanılmıştır. Farklı ahlaki boyutların, aldatmaya yönelik tutumlarla olan ilişkileri incelenecektir.

Yukarıda sunulan tanıtıcı giriş sonrası çalışmanın temel kavramları olan aldatma, bağlanma ve ahlaki temeller kuramı aşağıda detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ALANYAZIN

1.1. Aldatma

1.1.1. Aldatma Tanımı

İkili ilişki bağlamında aldatma, bir partnerin ilişkinin dışındaki insanlarla duygusal veya fiziksel yakınlığının seviyesini ayarlayan normların ihlalini ifade eder (Drigotas ve Barta, 2001). Hall ve Fincham'a (2006) göre aldatma, ilişki dışındaki bir bireyin duygusal, cinsel ve romantik biçimde ilişkiye dahil olmasıyla partnerler arasındaki güven ve anlaşmanın bozulmasıdır.

Bazı araştırmacılar ise aldatma tanımına yalnızca cinsel ilişki değil fiziksel birlikteliğin tüm türlerini değerlendirme gibi geniş bir birliktelik sürekliliğini dahil etmişlerdir (Allen ve diğ., 2005).

Bahsedilen bu tanımlardaki aldatma tüm ilişki türlerini içine alırken, bu konuyla ilgili yapılmış çalışmaların büyük kısmı evlilik dışı cinselliği içeren aldatmayı incelemiştir. Evlilik dışı cinsellik dediğimizde ise, sıklıkla tanımlanmadan kalmış çok çeşitli evlilik dışı davranışı bünyesinde toplamaktadır. Bunlardan bazıları evlilik dışı cinsel birlikteliği belirtir. Evli olmayan çiftler arasındaki paralel davranışlar aynı şekilde göz ardı edilmiştir (Thompson, 1983).

Aldatma ile ilgili genel olarak tanımlamalar bu şekildeyken, ne tür bir aldatmadan bahsedildiğini ifade eden çok çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Aşağıda bunu örneklendiren çeşitli çalışmalara yer verilmiştir.

1.1.1. Aldatmanın Sınıflandırılması

Tortamış (2014)' in çalışmasında belirttiği gibi bazı araştırmacılar aldatma için sistemli bir sınıflama yapmıştır. Örneğin Lawson (1988) aldatmayı paralel, geleneksel ve rekreasyonel olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre paralel aldatma sadakatsizliğin eş tarafından bilinip örtük şekilde onaylandığı durumu içermektedir. Bu aldatma türünde kimi durumlarda eşlerin ikisi de evlilik dışı ilişkiye sahip olabilmektedir. Bir diğer aldatma türü olan geleneksel aldatmada aldatılan eş olanlardan haberdar değildir, sadakatsizliği onaylamamaktadır ve evlilik kurumu için bir saldırı olarak görmektedir. Bu sınıflandırmada son tür olan rekreasyonel aldatmada eşlerin evlilik dışı ilişkileri karşılıklı rızaya dayalıdır ve açık ilişki özelliklerini taşır. Solomon ve Teagno (2011) aldatmayı ortaya çıkaran duyguları ele alarak farklı bir temelde sınıflandırma yapmışlardır. Buna göre aldatma korkuya bağlı ortaya çıkan, yalnızlığa bağlı ortaya çıkan, öfkeye bağlı ortaya çıkan olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Aldatmayı diğer sınıflandırma yöntemlerinden farklı şekilde psikanalitik bir perspektiften ele alan Streaan (1976) ise aldatmayı dört başlık altında ele almıştır; buna göre aldatma ensestöz obje olarak eş, süperegoyla savaş, biseksüelliğin ifadesi, ortak yaşama karşı savunma olarak sınıflandırılmıştır.

Aldatmayı inceleyen ilk sosyal psikologlardan biri olan Alfred Kinsey, duygusal ve cinsel aldatmalar arasında bir ayrıma gitmiştir. Kinsey, Pomeroy ve Martin (1948) eğer kadın, rakibin kendinden daha güçlü duygusal yatırım nesnesi olduğuna inanırsa evlilik aldatmasının boşanmayla sonuçlanmasının daha olası olduğunu gözlemlemişlerdir. Bu durum, aldatmaların ilişki dışı partnere yönelik belirgin duygusal yakınlığın ölçüsüne göre değişiklik gösterdiğine işaret etmektedir. Tersine bir erkeğin, yaklaşmanın yalnızca fiziksel olduğunu iddia ederek durumun etkisini başarılı bir şekilde hafifletme konusunda kadına göre daha iyi olduğunu da gözlemlemişlerdir. Bu durum daha büyük bir seksüel çeşitlilik veya seksüel sıklık için motivasyonu içeren bir seksüel aldatma kategorisine ve duygusal yakınlığın yokluğuna işaret eder.

Kinsey'in cinsel ve duygusal aldatmalar arasındaki ayrımı ve kadınların daha çok duygusal yakınlığın peşindeyken erkeklerinse daha çok cinsel yaklaşmalar arama eğiliminde olduğu gözlemi, Glass ve Wright (1985) ve Thompson'ın (1983) aldatma

konusundaki sosyal psikolojik yaklaşımlarında da ortaya çıkmıştır.

Aldatma motivasyonu için duygusal ve seksüel arasındaki fark aldatma ve kıskançlıkla ilgili tartışmalarda yaygın bir temadır. Buna rağmen bu fark, aldatma motivasyonların gerçek karmaşıklığının üstünü örtebilmektedir. Bu nedenle iki faktörlü bir modeldense, çok faktörlü bir model daha sağlıklı sonuçlar getirebilecektir (Barta ve Kiene, 2005).

Aldatmayı daha iyi anlayabilmek için bu davranışın sıklığına bakmak önemlidir. Aldatmaya yönelik çalışmalar göstermiştir ki aldatma büyük oranlarda karşımıza çıkan bir olgudur. Örneğin, Kinsey, Pomeroy, Martin ve Gebhard'ın (1953) çalışmasındaki erkek eşlerden %36'sı ve kadın eşlerden % 25'i sadakatsiz olduklarını rapor etmişlerdir. Allen ve Baucom'un (2004) çalışmasındaki 504 flört ilişkisine sahip öğrencinin % 69'u son iki yılda aldatma davranışında bulunduğunu belirtmiştir. Wiederman ve Hurd (1999) çalışmasında ciddi bir flört ilişkisine sahip olduğunu söyleyen erkeklerin % 75'inin kadınların da % 68'inin ilişki dışı bir etkileşim yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu çalışmaların sonuçlarında görüldüğü gibi aldatma, romantik ilişkilerde karşımıza çıkan oldukça yaygın bir davranıştır ve bu yüzden çalışılması gereken önemli bir konudur.

Bir davranış olarak aldatmayı daha iyi anlamak için öncesinde davranışın bir öncülü olan aldatmaya yönelik tutumlara bakmak yerinde olacaktır. Aldatma toplumsal normların dışında ve ahlaki bir mesele olarak birçok kişi ve kurum tarafından olumsuz biçimde değerlendirilirken, bazı kişiler tarafından olumsuz bir yaşantı olarak görülmemektedir. Dolayısıyla aldatmaya yönelik bu iki farklı tutumun varlığı, bizi bu farklılığın nedeni üzerine düşünmeye itmiştir. Yapılan çalışmalar çok çeşitli faktörler ortaya koymuştur ve aşağıda, hem aldatma davranışıyla hem de aldatmaya yönelik tutumlarla ilişkili olabilecek belirleyici faktörlerin incelendiği çalışmalardan bahsedilecektir.

1.1.2. Aldatmanın ve aldatmaya yönelik tutumların belirleyicileri

Aldatmaya yönelik tutumlar cinsiyet, yaş, evlilik durumu, eğitim, gelir, dindarlık ve aldatma deneyimi gibi fonksiyonlarla modellenmektedir (Jackman, 2015).

Örneğin, cinsiyetin belirleyiciliğine dair Demirtaş ve Fincham'ın, (2017) yaptıkları çalışmada 292 kişilik kadın örnekleminde, 38 kadın (%13,2) bir partneri aldattığını rapor etmişken, 128 kişilik erkek örnekleminde 20 (%15,7) erkek bir partneri aldattığını bildirmiştir. Aldatan erkek sayısı, kadınla kıyaslandığında biraz daha fazla olmasına rağmen bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlı değildir. Fakat aldatmaya yönelik tutumlar ve aldatmaya yönelik niyetler söz konusu olduğunda kadınların ve erkeklerin oranı farklılaşmaktadır. Erkeklerin flört aldatmasına yönelik tutumları, kadınlara göre daha kabul edici tutumlardır. Aynı şekilde erkekler, kadınlara göre aldatma davranışında bulunmaya daha eğilimlidir. Aldatmaya yönelik tutumlar ve aldatma yönelik niyet, her iki cinsiyet için de aldatma davranışı ile pozitif yönde bir korelasyon gösterse de, yapılan aracılık etkisi analizi sonucu hem kadınlarda hem erkeklerde aldatmaya yönelik kabul edici tutumlar ile aldatma arasında aldatmaya yönelik niyetlerin aracı etkisi vardır. Bu çalışma literatürle uyuşan bu bulguların daha toplulukçu, çoğunlukla Müslüman kültüre sahip Türk örnekleminde de doğrulandığını göstermesi açısından önemli bir çalışmadır. Aldatmaya yönelik motivasyondaki cinsiyet farklılıklarını gösteren bir diğer çalışma, evliliğe dair memnuniyetsizliğin sadakatsizlik göstermiş kadınlar arasında sadakatsiz olan erkeklere göre daha yüksek bir aldatma nedeni olduğunu göstermiştir. Sadakatsizlik göstermiş erkekler ise aldatma için duygusal bir motivasyondan çok cinsel arayış motivasyonu rapor etmiştir (Glass ve Wright, 1985). Buna rağmen son zamanlardaki araştırmalar, aldatma oranlarındaki cinsiyetler arasındaki farkların azalıyor olabildiğini göstermiştir (Thompson, 1983).

Aldatmayla ilişkili bir başka değişkense geçmiş cinsel deneyimdir. Treas ve Giesen'in (2000) çalışmasında geçmiş cinsel deneyim, sadakatsiz olma ihtimaliyle pozitif olarak ilişkili bulunmuştur. Yine aynı çalışmada, farklı bir belirleyici olabilecek merkezi bir şehirde yaşamak faktörü sadakatsiz olma ihtimaliyle pozitif olarak ilişkili bulunmuştur. Aldatmada yine geçmişinin etkisine bakılan diğer bir çalışmada, aldatma

davranışında bulunduğunu rapor eden üniversite öğrencileri, daha önce hiç aldatma davranışı göstermemiş bireylere göre flört aldatmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahiptir. Yine aynı şekilde aldatanların, aldatmayanlarla kıyaslandığında flört aldatmasına yönelik daha fazla niyet gösterdiği bulunmuştur (Demirtaş ve Fincham, 2017).

Tutum araştırmalarında evlilik öncesi cinsel serbestliğin, evlilik dışı cinsel serbestlikle en anlamlı korelasyona sahip olduğu gösterilmiştir (Thompson, 1983). Thompson bu çalışmada evliliğin özellikleri ve kişisel hazır olmanın evlilik dışı cinsel ilişkiyi anlamada temel bir öneme sahip olduğunu göstermiştir.

Jackman'un (2015) çalışmasında da belirttiği gibi, Buunk ve Van Driel'in (1989) erken çalışmaları, ilişki dışı etkileşimlerde bulunan bireylerin bu tür ihlallerin kişisel büyümeye yol açtığına ve özgüveni yükselttiğine inandıklarını rapor etmişlerdir. Aynı anda, Jones ve Burdette (1994) ilişkiler içinde bulunan bireylerin sıklıkla, birincil ilişkilerinin onların sadakatsizliği sayesinde geliştiğini düşündüklerini bulmuşlardır. Son olarak Dainton ve Gross' un (2008) iddia ettiği gibi bazı bireyler için aldatma davranışında bulunmak, birincil ilişkide bulunmayan ödülleri sağlayarak bir ilişkiyi sürdürmenin bir yolu olarak algılanabilir.

Aldatma ile ilgili bu literatür bilgisinden sonra, aşağıda çalışmada incelenen bir diğer değişken olan bağlanmayla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

1.2. Bağlanma

Bowlby' nin (1969, 1979) Bağlanma Kuramında temelde savunduğu şey insanın, evrimsel olarak hayatta kalabilmesi için temel bakım verenine yakın kalabilmesini sağlayan bir davranış sistemi geliştirdiğidir. Bebekler doğdukları zaman savunmasız oldukları için içgüdüsel olarak onları koruyacak ve yaşamı için gerekli olan ihtiyaçlarını karşılayacak kişilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu kişiler genellikle ya ebeveynleri ya da bakıcıları olmaktadır. Bu yüzden Bowlby, özünde bebeklerin bu temel bakım verenlerine

nasıl bağlandıklarını ve onlardan ayrıldıklarında duygusal olarak nasıl tepki verdiklerini açıklamaya çalışmıştır.

Bowlby (1969), bağlanma ile ilgili çalışmalarına Tavistock Kliniğinde, tanıdığı kişilerden ayrılmak zorunda kalan küçük çocukların gelişim durumları üzerinde, bu durumun etkilerini incelemekle başlamıştır. Daha sonra bu çalışmaya Ainsworth de dahil olmuş ve davranışsal ölçümlere dayalı görgül araştırma yöntemlerini geliştirmiştir. Ve kuram, temel bakım verenlerinden belirli uzunluklarda ayrı kalan bebeklerin davranışlarının gözlemleriyle genişlemiştir.

Bowlby primat araştırmacılarının alanda ve laboratuvardaki gözlemlerinde şunu fark etmiştir: Bir insan veya primat bebek annesinden ayrıldığında, bebekler öngörülebilir bir dizi duygusal tepki ortaya koymuştur. İlki, ağlamayı, aktif bir arayışı ve diğerlerinin yatıştırıcı çabalarına direnci içeren protestodur. İkincisi dirençsizlik ve açık bir üzüntü durumunu gösteren umutsuzluktur. Ve üçüncüsü, yalnızca insana yönelik olarak tartışılan, anne döndüğünde ondan kaçınmayı ve aktif, belirgin bir savunmacı aldırmazlığı içeren kopmadır. Bowlby, insan bebekler ve diğer primat bebekler arasındaki kayda değer benzerlikler nedeniyle, bebek- bakım veren bağlanmasının ve ayrılma karşısında onun devamının evrimsel önemine dikkati çekmiştir.

Bebek, annesiyle olan ilişkisi sonucunda annesi ve kendisi hakkında zihinsel temsiller geliştirmektedir (Bowlby, 1980). Bu temsiller annenin olası tepkilerine yönelik bebeğin beklentilerini içerdiği gibi kişiler arası hedeflere yönelik çocuğun kendi davranış stratejilerini de biçimlendirmektedir (Bowlby, 1979). Çocuğun kendilik kavramı olarak tanımladığımız olgu kendisini sevilebilir biri olarak görmesiyle ilişkili inanç ve beklentilerden oluşmaktadır. Diğerleri kavramı ise çocuğun diğerlerine yönelik beklenti ve inançları içerir ve bu da temel bakım verenin destekleyici, güvenilir ve ilgili olmasına yöneliktir (Bowlby, 1980).

Bowlby'nin (1969) "İçsel Çalışan Modeller" adını verdiği bu yapı, kişiyi beklentilere göre tekrarlayan deneyimlerle kendilik değerine atıfta bulunmaya devam ettirir. Yani bu yapılar çocuklukta oluşmakta ve benzer şekilde yaşam boyu devam

etmektedir. Olumlu ve olumsuz bir benlik modeli gelişebileceği gibi, olumlu ve olumsuz bir başkaları modeli de gelişebilmektedir.

Bağlanma kuramının en önemli taraflarından biri erken dönemdeki bağlanma örüntüsünün, bireyin hayatı boyunca etkinlik göstermesidir (Bowlby 1969; Hazan ve Shaver, 1987). Yani Bowlby (1969), bir kişinin yetişkin hayatında başkalarından beklentileri ve onlarla kuracağı ilişkinin niteliğinin bu kişinin bebeklik döneminde ebeveyni ya da bakıcısı ile kuracağı bağlanma ilişkisiyle belirlendiğini ifade etmektedir.

Bağlanma teorisi Bowlby'nin üçlemesinin ikinci cildinde (1979) açıkça belirttiği gibi üç önermeyle özetlenebilir: İlki, bir birey bağlanma figürünün, her arzuladığında ona cevap vereceğinden emin olduğunda, bu kişi, herhangi bir nedenle bu tarz bir güvene sahip olamayacak bir bireye göre yoğun veya kronik strese çok daha az eğilimli olacaktır. İkinci önerme, bu tür bir güvenin gelişimi sırasındaki hassas dönemle ilgilidir. Bağlanma figürünün varlığına ya da eksikliğine olan güven olgun olmama yıllarında- bebeklik, çocukluk ve ergenlik- yavaşça inşa edilir ve bu yıllar sırasında geliştirilen beklentiler, ne olursa olsun hayatın kalanı boyunca görece değişmeden kalma eğilimindedir. Üçüncü önerme ise gerçek deneyimin rolünü ele alır. Bireyin olgunluk çağı dışındaki yıllarda geliştirdiği bağlanma figürünün cevap verebilirliği ve ulaşılabilirliğine dair çeşitli beklentiler bireylerin gerçekte sahip olduğu deneyimlerin oldukça gerçek yansımalarıdır (Bowlby, 1973, p. 235).

Bağlanma kuramıyla ilgili bu açıklamalardan sonra, bağlanma ile aldatma ilişkisini anlayabilmek için aşağıda romantik ilişkilerdeki yetişkin bağlanması aşağıda açıklanmıştır.

1.2.1. Romantik İlişkilerde Bağlanma

Hazan ve Shaver (1994), Bowlby'nin (1969, 1973) görüşlerine dayanarak kişinin, çocukken bağlanma figürüyle kurduğu ilişkinin bir benzerini yetişkinlikte romantik ilişkide bulunduğu kişiyle de kurduğunu öne sürmüşler ve bağlanma kuramının

yetişkinlikteki romantik ilişkiler için de kullanılabileceğini açıklamışlardır. Romantik aşkın, farklı insanlar tarafından onların bağlanma geçmişlerindeki farklılıklar nedeniyle farklı şekillerde deneyimlenen bir bağlanma süreci olduğunu öne sürmüşlerdir. Bebeklik döneminde oluşan ve yetişkinlikte de devam edebilen güvenli, kaygılı ve kaçınmacı olarak üç tür bağlanma stili tanımlamışlardır (Hazan ve Shaver, 1987).

Hazan ve Shaver (1987) yaptıkları çalışmada, bağlanma stillerinin sıklıklarına baktıklarında üç bağlanma stiline bebeklikteki yaygınlığı kadar yetişkinlikte de aynı yaygınlıkta olduğunu bulmuşlardır. Kişilerin kendi ve diğerlerine dair içsel çalışan modellerinin bağlanma stilleriyle ilişkili olduğu ve farklı bağlanma yönelimlerine sahip insanların romantik sevgi, ilişki partnerlerinin güvenilirliği ve ulaşılabilirliği ve kendi sevmeye değerlilikleri ile ilgili farklı inançlara sahip oldukları görülmüştür.

1.2.2. Bağlanma Stilleri

Bağlanma stilleri, kişinin diğerleriyle olan ilişkisinde yaygın bir etkiye sahiptir. Çünkü kişilerarası ilişkilerin ödülleri ve tehlikeleri ile ilgili yaygın görüşü yansıtmaktadır. Hazan ve Shaver'ın (1987) tanımladıkları bağlanma stilleri üzerine yaptıkları çalışmada Feeney ve Noller (1990), üç tür bağlanma stiline farklı özelliklerine ilişkin sonuçlar ortaya çıkarmışlardır. Buna göre, güvenli bağlanma stiline sahip bireyler daha olumlu erken dönem aile ilişkileri rapor etmiş ve diğerlerine yönelik güvenilir tutumlar göstermişlerdir. Aynı zamanda güvensiz bağlanma stillerine (kaçınmacı ve kaygılı-kararsız) sahip bireylere göre daha yüksek bir özgüvene sahiptirler. Güvensiz bağlanma stillerine sahip kişiler ortak bir takım özellikler taşımalarına rağmen önemli yerlerde farklılaşmaktadırlar. Kaygılı- kararsız bağlanma stiline sahip bireyler babacan bir desteğin eksikliğini çok daha fazla algılayıp, ilişkide olmaya istek ve ilişkiye bağımlılık ifade etmişken, kaçınmacı gruptaki bireyler diğerlerine güvenmemeyi ve onlardan uzak olma arzusunu ölçen maddeleri daha fazla benimsemişlerdir.

Bu çalışmada, bahsedilen üç kategorili bağlanma stilleri benimsenmiş olmasına rağmen literatürde yetişkin bağlanma stillerini dört kategoride (güvenli, saplantılı,

kayıtsız- kaçınan, korkulu) açıklayan yaklaşımlar da olmuştur. Örneğin, Bartholomew ve Horowitz (1991), Bowlby'nin (1969) içsel çalışan modellerinde bahsedilen kişinin kendine ve diğerlerine yönelik temsillerinin olumlu ve olumsuz olmak üzere iki boyuta sahip olduğunu düşünerek benlik modeli ve başkaları modelinin kombinasyonları ile bağlanmanın dört kategoriden oluştuğunu ortaya koymuşlardır.

Hazan ve Shaver'in (1987) güvenli bağlanma stiline tekabül eden bu boyutta, olumlu kendilik ve olumlu başkaları modelini içeren güvenli bağlanma stiline sahip bireyler yakınlık kurmak ve bağımsız olmakla ilgili rahattırlar. Kendilerini sevmeye ve ilgi görmeye değer görürler ve başkalarının ise iyi, sevinebilir ve ulaşılabilir olduğuna dair olumlu tutumlara sahiptirler. Saplantılı bağlanma stili, olumsuz kendilik modeli ve olumlu başkaları modelinin bileşiminden oluşmaktadır. Bu stile sahip bireyler kendilerini sevmeye, ilgi görmeye değer bulmazken diğer insanlara karşı olumlu değerlendirmelere sahiptir. Genellikle ilişkilerinde takıntılı bir tutum sergilerler. Bu tip bir bağlanma stili, Hazan ve Shaver'in (1987) kaygılı- kararsız bağlanma stiline tekabül etmektedir. Bir diğer bağlanma stili olan kayıtsız- kaçınan stil olumlu benlik ve olumsuz başkaları modelinin bileşiminden oluşmaktadır. Bu bireyler kendilerini yakın ilişkiden uzak tutmakta ve bu sayede kendilerini diğerlerinden gelebilecek herhangi bir reddedilmeden korumaktadır. Önceki yetişkin bağlanma çalışmalarında tartışılmamış olmasına rağmen, bu stil Hazan ve Shaver'in (1987) kaçınmacı stiline tekabül edebilir. Son olarak korkulu bağlanma stili olumsuz kendilik ve olumsuz başkaları modelinin bileşiminden oluşmaktadır. Bu stile sahip bireyler yakın ilişkilerden kaçınarak kendilerini herhangi bir hayal kırıklığından uzak tutmak isterler ve bağımsızlık ve zarar görmezlik duygusunu bu şekilde sürdürürler (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Bağlanma değişkenine yönelik bu açıklamalardan sonra aşağıda çalışmanın diğer değişkeni olan ahlakla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

1.3. Ahlak

1.3.1. Ahlak Psikolojisi

Ahlak psikolojisi olarak bilinen alan daha son zamanlara kadar Lawrence Kohlberg'in (1969) bilişsel-gelişimsel yaklaşımına odaklanan gelişim psikolojisinin bir bölümüydü. Kohlberg çocuğun adalet anlayışının aşamalı gelişimi çalışmasıyla ahlak psikolojisini bütünleştiren büyük bir teori geliştirmiştir. Piaget'nin çalışmasına temellendirerek, Kohlberg tüm kültürlerdeki ahlak gelişiminin rol üstlenme süreciyle ilerlediğini öne sürmüştür. Çocuklar birbirlerinin bakış açılarını kavramada daha fazla pratik kazandıkça, kendi fikirlerini baskın çıkarmayı ve bir eylemin, pratiğin ve geleneğin neden ve ne zaman adil veya adil olmadığını değerlendirmeyi öğrenirler. Çocuklar kabul görme ihtiyaçları (Kohlberg' in 3. evresi) veya otorite figürünün hükmedici beyanları (4. evre) tarafından körleştirilebilir ama eğer yeterince pratik kazandırılırsa ve demokratik kurumlara maruz bırakılırsa ergenlik dönemlerinde, eylemler ve kültürel pratiklerin, adalete kanıt sunabildikleri seviye temelinde gözden geçirildiği ahlaki değerlendirmenin geleneksellik sonrası düzeyine (5. evre) ulaşabilirler (Kohlberg, 1969).

Psikolojide etik, Kohlberg'in çalışmalarının da etkisiyle ikilem etiğine daraltılmıştır. Araştırmacılar, katılımcılarını bir yabancıya yardım edecek veya zarar verecek olan seçimler yapmak zorunda oldukları zor durumlara koyarak ahlakı, ikilem olarak çalışılır hale getirmişlerdir (Haidt ve Joseph, 2006). Ayrıca Kohlberg'in ahlaki tekçiliğinin eksiklikleri hemen eleştirmenlerin gözüne çarpmıştır. Gilligan (1982) kızlar ve kadınların ahlakının, Kohlberg'in tek doğru yolunu izlemediğini ama bir ahlak etiği ve aynı zamanda öncekinden kaynaklanmayan bir koruma etiği olan iki yol boyunca geliştiğini iddia etmiştir. Sonraları Kohlberg ve diğer birçok ahlak psikoloğu adalet ve korumanın, ahlakın iki ayrı temeli olduğunu kabullenmiştir. Hangi temelin daha önemli olduğu veya birinin diğerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı ile ilgili anlaşmazlıklara rağmen neredeyse ahlak psikolojisindeki herkes temel bir aksiyom arkasında birleşmiştir: Ahlak bireyleri korumakla ilgilidir. Adalet ve korumanın her ikisi de yalnızca bireyleri korudukları dereceye kadar önem taşımaktadır (Haidt ve Graham, 2007).

Turiel, Kohlberg ve Gilligan'la ahlakla ilgili benzer bir noktada ortaklaşmıştır. Turiel'in (1983, s. 3) genelde yaygın olarak kabul gören ahlak tanımı, " insanın bir diğerine nasıl bağlı olması gerektiği ile ilgili adalet, haklar ve iyilik halinin normatif

hükümlerini” içerir. Turiel’in bu tanımı açıkça modern batı kültürlerindeki çoğu insan için geçerli görünmektedir. Buna rağmen daha geleneksel kültürlerdeki insanlar için onların ahlak alanı için uygun gördükleri tüm çeşitliliği kapsamamaktadır (Haidt ve Joseph, 2006).

Shweder (1990) ise, Kohlberg’in birey merkezli ahlak anlayışına ve Turiel’in tek bir doğal ahlak yasası anlayışına karşı çıkmış ve ahlak yasasının zarar, haklar ve adalet konularının ötesinde olduğunu öne sürmüştür. Çoğulculuğun çok daha geniş bir forma sahip olduğunu vurgulamış ve tüm dünyada insanların üç ahlaki dilin birini veya daha fazlasını konuştuğunu söylemiştir. Bunlar, özerk bireyleri koruyan zarar, haklar ve adalet gibi kavramlara dayanan özerklik etiği, kurumları ve toplumsal düzeni koruyan görev, riayet ve sadakat gibi kavramlara dayanan topluluk etiği ve hazcı bencillik yozlaşmasına karşı her insanın doğasında olan kutsallığı koruyan saflık, kutsallık ve günah gibi kavramlara dayanan kutsallık etiğidir.

Shweder’in bahsedilen bu üç etik yaklaşımı, bu çalışmanın temel aldığı hem teorik hem de ampirik açıdan güçlü bir kuram olan ve beş ahlaki temel ortaya atan Ahlaki Temeller Kuramı’nın oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Aşağıda bu kuram detaylı olarak anlatılmıştır.

1.3.2. Ahlaki Temeller Kuramı

Haidt ve Joseph (2006), ahlaki doğuştancılık görüşlerini birçok modern perspektifin iç görüleriyle uyumlu eski bir yaklaşım olan erdem teorisiyle ilişkilendirirler. Fakat böyle yaparak, erdem etiğinin en normatif ahlak teorisi olduğu iddiasını gütmezler. Yalnızca betimleyici olarak konuşurlar ve erdem ve duygularla ilgili felsefi yazılar arasında, ahlaki işleyişteki deneysel çalışma ve bilişsel bilimde büyüyen bir bilgi birlikteliği olduğunu ifade ederler ki bu bilgi birlikteliği, erdem teorisinin insanın sosyal ve ahlaki bilişinin mimarisine derin anlayışlar getirebileceğini öne sürer.

Ahlakın pratikler aracılığıyla üretilmiş bir dizi erdem olduğu görüşü, en az orta çağ zamanlarına kadar tüm dünyada baskın yaklaşım olarak devam etmiştir. Yirminci yüzyılın ortalarına kadar bile önemli filozof ve psikologlar, erdem teorisinin köklü geçerliliğini

varsaymaya ve deneysel araştırma programlarını, erdemlerin psikolojik olarak gerçek oldukları ve ahlaki hayatın büyük çoğunluğunu düzenleme görevi gördüğü varsayımına temellendirmeye devam etmiştir (Haidt ve Joseph, 2006).

Erdem temelli yaklaşımların önemli bir özelliği, onların yalnızca kuralları öğretmek değil; algıları, duyguları ve sezgileri şekillendirerek de çocukları eğitmeyi amaçlamalarıdır (Haidt ve Kesebir, 2010). Erdem etiğinin ikinci önemli özelliği, erdemlerin genellikle çoklu (tek bir “asıl erdeme” veya ilkeye indirgenebilir olmasından ziyade), yerel (kültürel anlamıyla doyan) ve sıklıkla bağlama veya role özgü olduğunun düşünülmesidir. Üçüncü özelliği ise önermesel bilgi ve bilinçli muhakemeden çok pratik ve alışkanlığa vurgu yapmasıdır (Haidt ve Joseph, 2006).

Aydınlanma çağıyla beraber, erdem temelli ahlak görüşü batı filozoflarının ahlakla ilgili yeni fikirleriyle yerini farklı bir ahlak anlayışına bırakmıştır. Ahlaki yargı için artık belirli metafizik inançlara veya grup kimliklerine bağlı olmayan ahlaki yargılama zeminleri araştırmaya başlamışlardır. Bu etik yaklaşımları arasındaki benzerlikler etik soruşturmanın alanı ile ilgili modern bir fikir birliğine yol açmıştır: Ahlakın insanların çakışan çıkarlarını içeren ikilemleri çözmekle ilgili olduğu düşünölmeye başlanmıştır (Haidt ve Joseph, 2006).

Haidt ve Joseph ne tüm kültürlerde görölen erdemleri tanımlamayı amaçlamıştır ne de her insan erdemini içini alabilen kapsamlı bir sınıflama yaratmayı denemişlerdir. Daha çok, büyük çeşitlilikte bir ahlak sistemi yaratan kültürler üzerinde psikolojik temeller sayılabilecek en iyi adayları sınıflamaya çalışmışlardır. En iyi aday olabilecek temelleri bulmak için, Haidt ve Joseph (2004) birçok kültür ve bölgeden erdemler listeleri araştırmışlardır. İlişkili psikolojik mekanizmanın yayınlanmış evrimsel açıklaması olan ve makul olabilen kültürler arasında yaygın olarak paylaşılmış erdem durumlarının veya diğer ahlaki değerlerin eşleşmelerine bakmışlardır. Ve aynı zamanda Shweder’in üç etiğine, bunların psikolojik mekanizmalarını ve evrimsel temellerini açıklayarak yeni bir sentez getirmişlerdir. Aynı şekilde Fiske’nin (1991) toplumsal paylaşım, otorite sıralaması ,eşitlik karşılaştırması ve piyasa maliyetlendirmesini içeren benzer dört ilişkisel modeline kişiler arası ilişkilerin analizini de dahil ederek bu modelden yararlanmışlardır. Haidt

ahlaki yargılamada özellikle evrimsel ve antropolojik yaklaşımlar arasında köprü kurarak bir teori ortaya çıkarmıştır. Beş grup erdem veya mesele bulmuşlardır. Her biri için, uzun süredir anlatılan mantıklı bir evrimsel açıklama ve onların dördü için (saflık dışında) diğer primatların sosyal psikolojisinde sürekliliklerine dair bazı kanıtlar vardır (Haidt ve Kesebir, 2010).

Haidt ve Joseph (2004) birçok kültürün erdemlerinin bireyleri korumakla sınırlı olmadığını bulmuştur. Grup/ Sadakat, Otorite/ Saygı ve Saflık/ Kutsallık olarak adlandırılan ve bağlayıcı temeller olarak tanımladıkları üç erdem kümesi daha sınıflamışlardır (Graham, Haidt ve Nosek, 2009). Bu beş ahlaki temel şu şekildedir:

a) Zarar/ Bakım (Harm/ Care): Memeli evriminin uzun tarihi, kendi yavrularındaki acının işaretlerine karşı onu duyarlı yapan annenin beynini şekillendirmiştir. Birçok primat türünde, özellikle insanlarda bu duyarlılık anne çocuk ilişkisinin ötesine geçmiştir ve böylece tüm normal gelişim gösteren bireyler diğerlerinin acı çektiğini görmekten hoşlanmaz ve tepki olarak yakınlık duygusu hissetme potansiyeline sahiptir. İnsanlar kabalığa ve zarar vermeye (acı tadın neden olduğu negatif duyguya benzer) karşı bir duyarlılığa sahip olduğu için zararı önleyen veya iyileştirenlere karşı onaylama duyarlar ve bu onaylama kültürel olarak nezaket ve yakınlık gibi erdemlerle ve aynı zamanda kabalık ve saldırganlık gibi dengi olan kötülüklerle kodlanır. Kültürler, bu erdemlere ve kötülüklere ne kadar değer verdiklerine ve onları ne kadar vurguladıklarına göre çeşitlenmektedir (Haidt ve Graham, 2007).

b) Doğruluk/ Karşılıklık (Fairness/ Reciprocity): İnsanlar karşılıklı etkileşimlerde bulduklarında veya bu etkileşimleri gözlemlediklerinde kızgınlık, şüphe ve buna benzer duyguları hissettikleri için tüm kültürler doğruluk ve adalete ilişkin erdemleri geliştirmiştir (Haidt ve Graham, 2007). Bu boyutun temelde harekete geçiricileri birinin kendi etkileşim partneri tarafından aldatılma veya işbirliğinde olma eylemlerini içermektedir. Değiş tokuş ilişkilerinde iyi bir partner olarak bilinen insanlar dürüst, adil ve güvenilir gibi erdemlerle övülmektedirler (Graham ve diğ., 2013).

c) Grup/ Sadakat (Ingroup/ Loyalty): Birkaç düzine bireyin (diğer primat türlerinin yanı

sıra insanlar için) akraba temelli gruplarda yaşamalarının uzun tarihi, kişinin birlikte yaşadığı iç grup üyelerini tanıma, onlara güvenme ve onlarla işbirliği yapmasına ilişkin güçlü sosyal duygularla desteklenen özel sosyal- bilişsel yeteneklere yol açmıştır. İnsanlar iç gruplarına değer verdikleri için aynı zamanda iç grup için fedakarlık edenlere de değer verirler ve iç grubun yardımına koşmada başarısız olan veya bu konuda ihanet edenleri aşağılarlar. Birçok kültür bu nedenle sadakat, vatanseverlik ve kahramanlık gibi erdemler inşa ederler. İç grup temelli ahlaklara göre anlaşmazlık vatanseverce değildir, daha ziyade birinin iç grubunu başka grupla askeri çatışma içinde bulunurken eleştirmek ihanettir veya vatan hainliğidir (Haidt ve Graham, 2007).

d) Otorite/ Saygı (Authority/ Respect): Baskın erkek ve kadınların belirli ekstra gelirler kazandığı ama aynı zamanda belirli korumalar veya hizmetler sağlamanın beklendiği hiyerarşik yapıları iç gruplarda yaşamalarının uzun tarihi, insan beynini onların hiyerarşik toplumlarda esnek şekilde gezinmelerine yardım etmek için şekillendirmiştir. İnsanlar sıklıkla yasal otoritelere karşı saygı, sakınma ve hayranlık duyarlar ve birçok kültür çoğunlukla cömertliği, babacanlığı ve bilgeliği içerdiği düşünülen iyi bir liderlik kavramı ile ilgili erdemleri inşa etmektedir. Kötü liderler zorba, sömürücü veya yeteneksizdirler. Tersine, birçok toplum bağlılıkla ilişkili olan saygı, hürmet ve itaat gibi erdemlere değer vermektedir (Haidt ve Graham, 2007).

e) Saflık/ Kutsallık (Purity/ Sanctity): Bu boyutla bağlantılı olan tikslenme duygusunun, biyolojik veya kültürel olarak hastalığın yayılması ile bağlantılı olan sağlayıcılara tepki vererek tüm kültürlerde vücudun bir koruyucusu olarak işlev gösterdiği görülmektedir. Buna rağmen birçok insan toplumunda tikslenme aynı zamanda sosyal bir duygu olmuştur. Birçok kültürde temizlikle ilgili konuların ötesine gitmiş ve genelde vücutla ilgili özelde dinsel aktivitelere ilişkin bir dizi erdem ve kötülüğü desteklemiştir. Ruhun beden sorumluluğunda olduğu için yaşayanlar yüce ve kutsal olarak görülürken, bedensel arzular tarafından yönetildiği görülen kişiler küçük düşürülmüş, iffetsiz ve daha az insani olarak görülmektedir (Rozin, Haidt ve McCauley, 1999 akt., Haidt ve Graham, 2007).

1.4. Ahlak, Bağlanma ve Aldatma

1.4.1. Ahlak ve Bağlanma ile İlgili alışmalar

Benmerkezciliği baskılama ve grup bağlılığını destekleme ile ilgili sosyal meseleler tarafından motive edilen ve çok büyük kısmının, insanların diğerleriyle nasıl iyi ilişki kurması gerektiği ile alakalı ahlak alanı, merkezinde sosyal bir olgu olmasına karşın ilişki araştırmalarının ahlak psikolojisi üzerinde büyük bir etki yapmaması ironiktir. Mikulincer ve Shaver'in (2012) bir çalışması ahlak ve bağlanma ilişkisine vurgu yaparken, yine de hangi tür ahlaki değerlerin ve yargıların hangi tür bağlanma stili ile ilişkisi olduğunu gösteren çok fazla çalışma yoktur (Koleva, Selterman, Iyer, Ditto ve Graham, 2014).

Birçok araştırma güvenli bağlanmanın olumlu sosyal davranış, duygu ve motivasyona sebep olduğunu ve daha güvenli bağlanım gösteren bireylerin genellikle diğer insanlarla olan ilişkilerinde daha güvenilir ve dürüst olduğunu göstermiştir. İnsanların bağlanma anlamında güvensiz olduklarında bile, eğer güvenlik duyguları geçici olarak artırılırsa genellikle daha yardımsever, dürüst ve daha düşünceli olabildikleri bulunmuştur (Mikulincer ve Shaver, 2012).

nceki çalışmaların birçoğu güvensiz bağlanmanın olumlu sosyal ve ahlaki eğilimleri sarsabileceğini veya egoistik yaklaşımlarla onların etkisini azaltabileceğini gösterirken, Mikulincer ve Shaver'ın (2012) iki boyutlu çalışması kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerin koruyucu şekilde ve kısa vadede artırılmış güvenli olmayla bertaraf edilebilen motivasyonel bir eğilimle ahlaki seçimler yaptığını göstermiştir. Bu çalışmada kaçınmacı bağlanma stili geçici olarak güvenliğin artırıldığı çalışmaya cevap vermemiştir. Görünen o ki bunun nedeni diğer insanlarla ilgili olumsuz, şphecici görüşlerinin ve fırsatlar kendi kendine sunulduğunda cebini doldurma eğilimlerinin geçici olarak artırılan güvenli bağlılıktan etkilenmemesidir. Bu teorik olarak şaşırtıcı görünmektedir nk önceki güvenliği ateşleme çalışmaları, kaçınmacı hoşgörüsüzlük veya diğerlerine yönelik ilgi eksikliğinin güvenliğin artırılması ile yatıştırılabildiğini göstermiştir.

Koleva, Selterman, Iyer, Ditto ve Graham'ın (2014) çalışmasında ise kaçınmacı bağlanma zarar ve doğrulukla ilgili daha zayıf değerlendirmeleri yordarken, kaygılı bağlanma zarar, doğruluk ve saflık ile ilgili daha güçlü değerlendirmeleri yordamaktadır. Bu durumda kaçınmacı ve kaygılı bağlanma stilleri, farklı tür ahlaki ilgi ve değerlendirmelerle farklı şekilde ilişkilidir. Ve bu ilişkide empati ve tikslenme duygusu aracı etki göstermektedir.

Bu değerli katkılar sunan çalışmalara rağmen bağlanma stilleri ve ahlak arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların azlığı, beni bu çalışmayı yapmaya itmiştir. Bu çalışmanın amaçlarından biri, Ahlaki Temeller Kuramındaki ahlak boyutları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye bakmaktır. Ahlak ve bağlanmanın ikisi de ilişki yaşantısına dair olgular olduğu için aralarında güçlü bir ilişki beklenmektedir. İkisi arasında ilişki kuran bu bahsedilen çalışmalar bağlanmanın kaygılı- kararsız ve kaçınmacı stillerinin, ahlakın farklı boyutlarıyla farklı yönlerde ilişkisi olacağı düşündürmektedir. Özellikle ahlakın bakım, adillik ve kutsallık boyutları ile kaygılı- kararsız bağlanma stili arasında olumlu yönde, kaçınmacı bağlanma stili arasında ise olumsuz yönde bir ilişki olacağı düşünülmektedir.

1.4.2. Ahlak ve Aldatma ile İlgili Çalışmalar

Bu çalışmada amaç aldatma konusunda niyetlerden ve davranışlardan çok tutumlar üzerine odaklanmaktadır. Dolayısıyla incelenen değişken kişilerin aldatmaya yönelik zihinsel temsilleri olmaktadır. Bu nedenle bilişsel bir seviye olan tutumların ahlakla olan ilişkisine bakmak için ahlaki şemalar kavramı ön plana çıkmaktadır. Şemalar yani ahlaki değerlendirmelerin bilişsel doğası bize ahlaki tutumlarla ilgili bilgi vermektedir. Ahlaki tutumlar ise temelde sosyal koşullara karşı verilen cevaplardır. Firat and McPherson (2010: 362) ahlaki şemaları, “toplumun norm ve değerlerinin içselleştirilmesi aracılığıyla yapılanmış ve bizim günlük etkileşimlerde kültürel bilgiyi kullanımımız tarafından şekillenen bilişsel şemalar” olarak tanımlamışlardır. Dolayısıyla ahlaki şemalar, dışsal mikro- yapısal koşullar ve bir kişinin zihninde oluşan ahlaki hesaplama arasında bir bağlantıya işaret eden temel bir çerçeve sağlamaktadır. Aldatma konusuna uyarlandığında ise, tek eşlilikle ilgili yaygın normlar, romantik sadakat ve bunun gibi konular modern

toplumda derin şekilde içselleştirilmiştir ama yaşanan deneyimin özellikleri ne tür bir normun izlenmesi gerektiğini, hangi koşulların anormal kılınacağını ve diğer durumları yeniden şekillendirmektedir (Schafer, 2014).

Kültür, aldatma konusunda önemli bir unsur olarak ortaya konmasına karşılık, özellikle ulusal alan yazında kültürün ve bu kültürdeki ahlaki değerlerin etkisini inceleyen flört ilişkisinde aldatmayla alakalı çalışma yok denecek kadar azdır (Toplu-Demirtaş, Dolunay-Cug ve Tezer, 2014). Oysaki aldatma ve ahlak arasındaki ilişkiyi kültürel bağlamda çalışmak, bu ilişkinin varlığına dair bize güçlü kanıtlar sunabilir.

Türk örneğindeki çalışmaların azlığına rağmen, yurtdışında yapılmış bazı çalışmalar aldatmada ahlakın belirleyici etkisini gösterebilmektedir. Örneğin Boon ve McLeod'un (2001) yaptıkları bir çalışmada katılımcıların verdikleri cevapların normalde aldatmanın hiç bir koşulda kabul edilebilir bulunmadığını gösterirken aynı bulgular şunu da göstermiştir ki, bir ilişkide güvenli bağlanmaları önemli olmaksızın bir çok insan partneri aldatmanın yalnızca belli koşullar altında, yani doğru ve ahlaki kabul edilmiş koşullar altında kabul edilemez olduğunu hissetmektedir.

Birçok insan için cinsel serbestliğe yönelik tutumlar, dini pratikler ve yönelimler ve diğer toplum standartları ve ırksal normlar gibi diğer alt-kültürel etkiler tarafından önemli ölçüde şekillenen ahlaki standartlardan gelmektedir (Smith, 1992).

Bir toplumda ve kültürde romantik ilişkilere dair beklentiler, toplumun belirlediği normlardan ve standartlardan oldukça etkilenmektedir. Evlilik, cinsellik, sadakat gibi ilişki kavramları ahlaki standartlar çerçevesinde tanımlanmaktadır. Dolayısıyla aldatma olgusunu da bu ahlaki çerçevenin dışında değerlendirmek düşünülememektedir. Bu çalışmada, bahsedilen çalışmalar ve yaklaşımlar temelinde aldatmaya yönelik tutumlar üzerinde ahlaki değerlerin nasıl bir etkisi olduğu anlaşılmasına çalışılmıştır.

Ahlak ve aldatma arasında bağlantı kurmada yararlanılan yukarıdaki çalışma ve kuramsal bakışların yanında, çalışmalar farklı ahlaki boyutların farklı bağlanma stilleri ile değişen ilişkilerini göstermiştir. Koleva, Selterman, Iyer, Ditto ve Graham (2014) yaptıkları çalışmalarında bağlanma stilleri ve Haidt'ın ahlaki temelleri arasında çeşitli

ilişkiler bulmuşlardır. Buna göre kaçınmacı bağlanma bakım ve adillik boyutu ile ilişkili bulunurken, kaygılı/ kararsız bağlanma bakım, adillik ve kutsallık boyutları ile ilişkili bulunmuştur. Sonuç olarak ahlaki temellerin bu boyutlarının, bağlanma ve aldatma arasındaki ilişkide aracı (mediatör) bir rolü olması mümkün görünmektedir.

1.4.3. Aldatma ve Bağlanma ile İlgili Çalışmalar

Çalışmalar gösteriyor ki güvenli bağlanma bir kişinin çeşitli türdeki savunmalarından vazgeçmesine, daha açık olmasına ve diğerlerine dürüst olmasına ve dahası kendine karşı gerçek olmasına izin vermektedir. Güvensiz bağlanmanın farklı formları ise güvenilmez olmanın ve sahtekarlığın farklı formlarıyla ilişkilidir. Dahası, deneysel olarak geliştirilmiş biçiminde bile güvenli bağlanma güvenilir olma isteğini artırmış, yalan söylemeye yönelik eğilimi azaltmış ve daha az fiili aldatmayla sonuçlanmıştır (Gillath ve diğ., 2010).

Yine Gillath ve diğerlerinin (2010) yaptığı çalışma gösteriyor ki kaygılı bağlanmaya göre kaçınmacı bağlanma stiline sahip bireyler güvenilir olmamaya çok daha güçlü şekilde ilişkilidir. Kaçınmacı bağlanma, iç durumla ve kişinin toplumsal değeriyle ilgili tarafsız bilgi işleme süreci dışında, kaygılı bağlanmaya göre güvenilirliğin tüm boyutlarıyla çok daha güçlü ilişkilidir. Bu yüzden kaçınma, ilişkilerde güvenilir olmama ile güçlü şekilde ilişkili görünürken, kaygılı bağlanma önyargılı bilgi işleme (bozulmuş düşünceler ve hisler) ile güçlü şekilde ilişkilidir. Dürüstlük de güvenilirlikle ve onun diğer boyutlarıyla ilişkili çıkmıştır ki bu güvenilirliğin ahlaki veya etik bir boyuta sahip olduğunu göstermektedir. Güvensiz bağlanma, güçlü bir kendi kendine değerlendirilmiş yalan söyleme ve partnerinin yalan söylediğini düşünme eğilimiyle de ilişkilidir. Kaçınmacı bağlanma, yalnızca kişinin romantik partnerine yalan söyleme ile ilişkiliyken, kaygılı bağlanma romantik bir partnere ve bunun yanında diğer insanlara da (iş arkadaşları, bir patron, bir profesör) yalan söyleme ile ilişki bulunmuştur.

Kruger ve diğerlerinin (2013) yaptığı bir çalışmada, bireylerin romantik ilişkilerde neyi aldatma davranışı olarak gördüğünün bile bireylerin bağlanma stillerine göre

farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Buna göre yüksek kaygılı bağlanan bireyler birçok davranış aldatma olarak kabul etme eğilimindeyken, kaçınmacı bağlanma aldatma olarak görülen daha az davranış oranıyla ilişkili bulunmuştur.

DeWall ve diğerlerinin (2011) çalışmasında kaçınmacı bağlanma stiline sahip bireyler yakınlık kurmaya ve ilişkilerinde taahhütte bulunmaya ilişkin rahatsızlıkları olduğu için alternatif ilişkilere daha fazla ilgi duymuş ve daha fazla aldatma davranış göstermiştir. Bu bireylerin şuanki ilişki partnerlerini aldatmaya yönelik tutumlarına bakıldığında da daha kabul edici aldatma tutumlarına sahip oldukları görülmüştür. Aynı çalışmadaki başka bir bulgu göstermiştir ki, kaçınmacı bağlanma gösteren kişiler zaman içinde çok daha fazla seksüel aldatma davranışında bulunmuştur. Aldatma deneyimi ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye bakan bir çalışmada, aldatma deneyimi yalnızca saplantılı bağlanma ve kayıtsız/ kaçınmacı bağlanma ile ilişkili çıkmıştır (Amidon, 2007).

Bu çalışmalar bize bağlanma stilleri ile aldatma arasındaki ilişkiye dair önemli kanıtlar sunmaktadır. Kaygılı- kararsız ve kaçınmacı bağlanma stiline sahip olan farklı bireyler aldatmaya yönelik tutumları açısından farklılaşmaktadırlar. Aldatmaya yönelik kabul edici tutumlar daha çok kaçınmacı bağlanma stiline sahip bireylerde görülürken, kaygılı/ kararsız stile sahip bireyler hem aldatmaya yönelik hem de aldatma ile ilişkili olabilecek davranışlara yönelik daha az kabul edici tutumlara sahiptir.

Ortaya konan bu ilişkiler çerçevesinde araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir.

1.5. Araştırmanın Hipotezleri

1a. Kaygılı- kararsız bağlanma stili ile aldatmaya yönelik tutum arasında negatif bir ilişki olacaktır. Yani yüksek kaygılı- kararsız bağlanma stiline sahip olmak, aldatmaya yönelik daha az kabul edici tutumlarla ilişkili olacaktır.

1b. Kaçınmacı bağlanma stili ile aldatmaya yönelik tutum arasında pozitif bir ilişki olacaktır. Yani yüksek kaçınmacı bağlanma stiline sahip olmak, aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlar ile ilişkili olacaktır.

2a. Kaçınmacı bağlanma stili ile ahlaki temellerin bakım boyutu arasında negatif bir ilişki olacaktır. Yani yüksek kaçınmacı bağlanma stiline sahip olmak, daha düşük bakım puanı ile ilişkili olacaktır.

2b. Kaçınmacı bağlanma stili ile ahlaki temellerin adillik boyutu arasında negatif bir ilişki olacaktır. Yani yüksek kaçınmacı bağlanma stiline sahip olmak, daha düşük adillik puanı ile ilişkili olacaktır.

2c. Kaygılı- kararsız bağlanma stili ile ahlaki temellerin bakım boyutu arasında pozitif bir ilişki olacaktır. Yüksek kaygılı- kararsız bağlanma stiline sahip olmak, daha yüksek bakım boyutu puanı ile ilişkili olacaktır.

2d. Kaygılı- kararsız bağlanma stili ile ahlaki temellerin adillik boyutu arasında pozitif bir ilişki olacaktır. Yüksek kaygılı- kararsız bağlanma stiline sahip olmak, daha yüksek adillik puanı ile ilişkili olacaktır.

2e. Kaygılı- kararsız bağlanma stili ile ahlaki temellerin kutsallık boyutu arasında pozitif bir ilişki olacaktır. Yani yüksek kaygılı- kararsız bağlanma stiline sahip olmak, daha yüksek kutsallık boyutu ile ilişkili olacaktır.

3a. Ahlaki temellerin bakım boyutu ile aldatmaya yönelik tutum arasında negatif bir ilişki olacaktır. Yani yüksek bakım puanı ile aldatmaya yönelik daha az kabul edici tutumlar arasında bir ilişki olacaktır.

3b. Ahlaki temellerin adillik boyutu ile aldatmaya yönelik tutum arasında negatif bir ilişki olacaktır. Yani yüksek adillik puanı ile aldatmaya yönelik daha az kabul edici tutumlar arasında bir ilişki olacaktır.

3c. Ahlaki temellerin kutsallık boyutu ile aldatmaya yönelik tutum arasında negatif bir ilişki olacaktır. Yani yüksek kutsallık puanı ile aldatmaya yönelik daha az kabul edici tutumlar arasında bir ilişki olacaktır.

4a. Kaygılı- kararsız bağlanma stili ile aldatmaya yönelik tutum arasındaki ilişkide ahlaki temellerin bakım boyutunun aracı etkisi olacaktır.

4b. Kaçınmacı bağlanma stili ile aldatmaya yönelik tutum arasındaki ilişkide ahlaki temellerin bakım boyutunun aracı etkisi olacaktır.

4c. Kaygılı- kararsız bağlanma stili ile aldatmaya yönelik tutum arasındaki ilişkide ahlaki temellerin adillik boyutunun aracı etkisi olacaktır.

4d. Kaçınmacı bağlanma stili ile aldatmaya yönelik tutum arasındaki ilişkide ahlaki temellerin adillik boyutunun aracı etkisi olacaktır.

4e. Kaygılı- kararsız bağlanma stili ile aldatmaya yönelik tutum arasındaki ilişkide ahlaki temellerin kutsallık boyutunun aracı etkisi olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşayan ve yaşları 15 ile 64 yaşları arasında değişen katılımcılardan oluşmaktadır. Kadınların yaş ortalaması 27.10, erkeklerin yaş ortalaması 28.11 ve genel yaş ortalaması 27,40'tır (ss = 7,61). Katılımcılar 71'i erkek (%29) ve 174'ü kadın (%71) olmak üzere toplam 245 kişiden oluşmaktadır. Çoğunluğu büyükşehirde yaşayan katılımcıların (%83,7), eğitim durumları genellikle ilkokul ve lisansüstü arasında değişmekte olup en fazla üniversite (%56) daha sonra lisansüstü (%28) ve lise düzeyinde (%11,4) olmaktadır. Çoğunluğu öğrenci (35,1) ve akademisyen (%11) olup, çok çeşitli sayıda meslek grubuna (mühendis, psikolog, öğretmen, ev hanımı, vs.) sahip katılımcı bulunmaktadır.

Örneklemin büyük çoğunluğu medeni durumu bekar olan (%71,4) katılımcılardan oluşmaktadır ve %62'sinin şuan bir beraberliği vardır. Katılımcıların çalışma durumlarına bakıldığında ise neredeyse birbirine eşit düzeyde bir çalışıp çalışmama durumu söz konusudur (çalışan; %51,4 ve çalışmayan; %48,2).

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, katılımcılarla ilgili çeşitli demografik bilgilerin alındığı "Kişisel Bilgi Formu", "Aldatmaya Yönelik Tutum Ölçeği", "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II" ve "Ahlaki Temeller Ölçeği" kullanılmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu formda katılımcılardan yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, çalışma durumu, medeni durum, romantik beraberlik, şu anki beraberlik ve yaşadığı yer gibi oldukça kapsamlı demografik bilgiler alınmıştır.

2.2.2. Aldatmaya Yönelik Tutum Ölçeği

Aldatmaya Yönelik Tutum Ölçeği, Whatley (2008) tarafından bireylerin aldatmaya yönelik tutum ve inançlarını değerlendirmek için geliştirilmiş bir kendini değerlendirme

ölçeğidir. “Sadakatsiz olmak insanlar için doğaldır” ve “Eğer eşler evli ise aldatma hiç bir koşul altında kabul edilemez” gibi maddeleri içeren toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin maddeleri “1 = Kesinlikle katılmıyorum” ve “7 = Kesinlikle katılıyorum” arasında derecelendirilmiş 7’li Likert tipi ölçek üzerinden puanlanmaktadır. Ölçekteki maddelerin altısı ters yönde puanlanmaktadır. Ölçekten alınan puanlar 12 ile 84 arasında değişmekte olup düşük puan alan kişilerin aldatmaya yönelik daha az kabul edici, yüksek puan alanların ise daha fazla kabul edici bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınan 48 toplam puan, aldatmaya yönelik kabul edici ve daha az kabul edici tutum arasında bir orta nokta (midpoint) olarak kabul edilmektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Demirtaş, Cuğ ve Tezer (2014) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin çeviri çalışmalarında çeviri-yeniden çeviri yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu yaşları 18 ile 33 arasında değişen, 343’ü kadın ve 158’i erkek olan Ankara’da bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 501 lisans öğrencisi oluşturmuştur. Ölçekten elde edilen iç tutarlık katsayısı .80’dir. Ölçeğin iç tutarlık açısından yeterli düzeyde güvenilir bir ölçme aracı olarak kabul edilebilir bir niteliğe sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği Açıklayıcı Faktör Analizi yöntemiyle saptanmıştır ve bireylerin aldatmaya yönelik tutumunu ölçmeyi hedefleyen 12 madde için yapılan analiz, dağılımın % 47.56’sını açıklayan öz değeri (Eigenvalue) 1’den yüksek iki boyutlu (Boyut 1,6 madde, %35.76; Boyut 2,6 madde, % 11.80) bir yapı ortaya koymuştur. Maddelerin faktör yükleri .33 ile .88 arasında değişmektedir. Ölçek anlamlı derecede yapı geçerliğine sahiptir.

2.2.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II)

Fraley ve diğerlerinin (2000) tarafından geliştirilen bu ölçek 18’i kaygı (örn., “Terk edilmekten pek korkmam.”) ve 18’i kaçınma (örn., “Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.”) boyutlarını ölçen toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılardan, her bir maddenin romantik ilişkilerindeki duygu ve düşüncelerini ne oranda yansıttığını 7’li bir likertte (1 = hiç katılmıyorum, 7 = tamamen

katılıyorum) değerlendirmeleri istenmektedir. İlgili boyutları ölçen maddeler ayrı ayrı toplanıp ortalamaları alınarak her bir katılımcı için kaygı ve kaçınma sürekli puanları hesaplanmaktadır. Her iki boyuttan birinde yüksek puan almak, yüksek kaygılı bağlanma veya yüksek kaçınmacı bağlanma olarak tanımlanmaktadır.

YİYE-II' nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçeye çeviri çalışmalarında çeviri-tekrar çeviri yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları Orta Doğu Teknik Üniversitesinde okuyan % 45'i kadın ve % 55'i erkek olan 256 lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 20.85'tir. Betimleyici ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucu YİYE-II'nin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Hem kaygı hem kaçınma boyutu yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olup, Cronbach alfa katsayıları bu boyutlar için sırasıyla .90 ve .86'dır. Yapı geçerliliğine dair çalışmada ölçeğin iki boyutu da özsaygı değişkeni ile ters yönde ilişki göstermiştir. Onaylanmama kaygısı, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme gibi değişkenlerle ise olumlu yönde ilişki göstermiştir.

2.2.4. Ahlaki Temeller Ölçeği

Ahlaki Temeller Ölçeği Graham ve diğerleri, (2011) tarafından geliştirilmiş olan 30 maddelik ve 5 faktörlü bir ölçektir ve katılımcıların 5 farklı ahlaki boyutu ne derece benimsediklerini ölçmektedir. Ölçek, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bireyler ahlaki yargıda bulunurken, her bir kriterin kendileri için ne kadar önemli olduğunu derecelendirmekteyken (örn: Birisinin grubuna ihanet edip etmediği); ikinci bölümde katılımcılar her bir ahlaki yargıya ne derece katıldıklarını oranlamıştır (örn: Bence fakir çocuklar miras olarak hiçbir şey alamazken zengin çocukların miras olarak çok para almaları ahlaki olarak yanlıştır). Her bir boyut için 6 maddenin (3 madde birinci bölümden, 3 madde ikinci bölümden) ortalaması alınarak her boyut için bir skor oluşturulmaktadır. Boyutlardan yüksek puan almak o boyutun ahlak olarak tanımlandığı anlamına gelmektedir.

Ölçeğin Türk örnekleme için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Yılmaz, Harma, Cesur ve Bahçekapılı (2014) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma ölçeğin ilk defa, ağırlıklı olarak Müslüman bir kültürde ampirik olarak desteklendiğini göstermesi açısından önemli bir çalışmadır. Yapılan yordama geçerliliği çalışmasından sonra alternatif modellerdense, bu örneklem için beş faktörlü modelin daha uygun olduğu görülmüştür. Bu beş faktörün içsel tutarlılıklarına bakıldığında, bakım boyutunun iç tutarlık katsayısı .60; doğruluk boyutunun .57; sadakat boyutunun .66; otorite boyutunun .78 ve kutsallık boyutunun .76' dır.

Yalçındağ ve diğerlerinin (2017) yaptığı bir diğer çalışma Ahlaki Temeller Kuramını iki çalışma ile Türkiye örnekleminde test etmiştir. Birinci çalışmada Ahlaki Temeller Ölçeğini üç farklı örnekleme uygulamışlardır. İlk iki örneklem daha çok üniversite öğrencilerinden oluşmaktayken, üçüncü örneklem yaş, eğitim ve sosyoekonomik değişkenler açısından heterojen bir gruptan oluşmuştur. İkinci çalışmada ise Bağımsızlık Ölçeği ve Ahlaki Kutsallık Ölçeği test edilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda ölçeğin Türkiye örnekleminde geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu tespit edilmiştir. Üç örnekleme de Ahlaki Temeller Ölçeğinin iç tutarlılık değeri kabul edilebilir bulunmuştur ve yine üç örnekleme iç tutarlılık değeri, diğer boyutlarla kıyaslandığında en yüksek Otorite ve Kutsallık boyutunda çıkmıştır. Birinci örnekleme beş boyutun her biri için Cronbach alfa katsayıları bakım boyutu için .69; doğruluk boyutu için .73; sadakat boyutu için .67; otorite boyutu için .78 ve kutsallık içinse .78' dir. İkinci örnekleme beş boyutun Cronbach alfa katsayıları bakım boyutu için .64; doğruluk boyutu için .61; sadakat boyutu için .64; otorite boyutu için .75 ve kutsallık içinse .76' dır. Üçüncü örnekleme beş boyutun her biri için Cronbach alfa katsayıları ise bakım boyutu için .64; doğruluk boyutu için .70; sadakat boyutu için .66; otorite boyutu için .78 ve kutsallık içinse .79' dur. Aynı zamanda tüm temeller birbirleriyle pozitif yönde ilişkili çıkmıştır.

2.3. Veri Toplama ve Analiz Süreci

Araştırmada veri toplama süreci 2017 Mart ayında başlayıp 2017 Eylül ayında

bitmiştir. Verilerin toplanması iki yolla gerçekleşmiştir. İlk olarak, araştırma ölçekleri www.surveey.com adlı internet sitesine yüklenmiş ve internet linki halinde, çeşitli sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla tüm Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki çok sayıda bireye ulaştırılmaya çalışılmıştır. Verilerin toplanmasında kullanılan diğer yol ise, araştırma ölçeklerinin yakın çevredeki insanlara bizzat elden dağıtılması olmuştur. Belirtilen yollarla ulaşılan katılımcılara veri toplama araçlarını doldurmaya başlamadan önce, çalışmaya katılımın gönüllü olduğu ve istenilen zamanda çalışmayı yarıda kesebileceklerine dair bir onam formu sunulmuştur. Katılımcıların çalışmayı tamamlamaları yaklaşık 20 dk sürmüştür.

Ölçek sıralamasının verilen cevapları etkileyebileceği düşünülerek ölçekler katılımcılara, üç ayrı sıralama formatında yani farklı kombinasyonlarla dağıtılmıştır. Ölçeklerin ilk sıralama formatı Aldatmaya Yönelik Tutumlar Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II, Ahlaki Temeller Ölçeği şeklindeyken, ikinci sıralama formatı Ahlaki Temeller Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II, Aldatmaya Yönelik Tutumlar Ölçeği şeklindedir ve üçüncü sıralama formatı ise Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II, Aldatmaya Yönelik Tutumlar Ölçeği, Ahlaki Temeller Ölçeği şeklindedir. İlk sıralama formatında 88 veri (%44,4), ikinci sıralama formatında 87 veri (%44) ve üçüncü sıralama formatında ise 23 (%11,6) veri toplanmıştır. Toplanan bu veriler daha sonra, SPSS 21.0 İstatistik paket programında gerekli analizlere tabi tutulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölümde aldatma, bağlanma ve ahlak değişkenleri ile kurulan hipotezlere ilişkin bulgular yer almıştır. Öncesinde ölçek sıralamasının verilen cevapları etkileyip etkilemediğine bakmak için yapılan analize değinilmiştir. Ardından, herhangi bir hipotez geliştirilmemiş olmasına rağmen bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizleri aracılığıyla aldatmaya yönelik tutumlar ile yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, yaşanan yer ve çalışma durumu gibi demografik değişkenler arasındaki ilişkilere yönelik analizler yapılmıştır. Daha sonra ise hipotezlerle ilgili bulgulardan bahsedilmiştir.

3.1. Ölçek Sıralamasının Etkisine Bakmak için Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

Farklı ölçek sıralamalarının ölçeklere verilen cevapları etkileyip etkilemediğine bakmak için 87 verinin olduğu ilk sıralama, 89 verinin olduğu ikinci sıralama ve 69 verinin olduğu üçüncü sıralama seti tek yönlü varyans analiziyle karşılaştırılmıştır. Bu üç sıralama formatının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Yani ölçeklere verilen cevaplar, farklı sıralama formatlarından etkilenmemiştir. Bu nedenle bütün analizler üç formattaki ölçeklerin cevapları bir araya getirildikten sonra gerçekleştirilmiştir.

3.2. Demografik Değişkenlerle İlgili Bulgular

Aldatmaya yönelik tutumların katılımcıların cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, erkeklerin ortalaması (ort. = 29.50) ile kadınların ortalaması (ort. = 25.87) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu sonuçlar Tablo 1.'de de görüldüğü gibi kadınların ve erkeklerin aldatmaya yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir

($t(134,14) = -2.413, p < 0.05$). Buna göre erkeklerin kadınlara göre aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlara sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Aldatmaya Yönelik Tutumlarda Cinsiyetin Etkisine İlişkin Yapılan Bağımsız Örneklem t-testi Analiz Sonuçları

Cinsiyet	N	Ort.(ss)	t	Sd.	p.
Kadın	174	25.87 (10.97)	-2,413	134,14	0,05
Erkek	71	29.50 (10.60)			

Farklı eğitim seviyesine sahip katılımcıların aldatmaya yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını görebilmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda eğitim seviyesine göre aldatmaya yönelik tutumlar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($F(4,239) = 10.709, p < 0.001$). Herhangi iki eğitim seviyesi arasında aldatmaya yönelik tutum açısından fark olup olmadığını göstermesi için gerçekleştirilen Post-hoc analizleri, lise eğitim seviyesi ile lisansüstü eğitim seviyesi arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir (ort.= -9.26, ss= 2.38, $p < 0.05$). Diğer bir deyişle lisansüstü eğitim seviyesine sahip katılımcılar, lise eğitim seviyesindeki katılımcılara göre aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumları sahiptir. Diğer anlamlı fark ise üniversite eğitim seviyesi ile lisansüstü eğitim seviyesi arasında bulunmuştur (ort.= -9.52, ss= 1.60, $p < 0.05$). Başka bir deyişle lisansüstü eğitim seviyesine sahip katılımcılar, üniversite eğitim seviyesindeki katılımcılara göre aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlara sahiptir.

Tablo 2. Aldatmaya Yönelik Tutumlarda Eğitim Seviyesinin Etkisine İlişkin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Eğitim Düzeyi	N	Ort.	Ss.	F	p
---------------	---	------	-----	---	---

İlkokul	7	25.86	15.10		
Ortaokul	2	21.5	4.95		
Lise	28	24.46	10.20	10.79	0.000
Üniversite	138	24.20	9.11		
Lisansüstü	69	33.72	11.66		

Yaşanılan farklı yerlere göre aldatmaya yönelik tutumlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görebilmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda Tablo 3.'te de görüldüğü gibi yaşanılan yere göre aldatmaya yönelik tutumlar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($F(3,24)= 3.323, p<0.05$). Herhangi iki yaşanılan yer arasında aldatmaya yönelik tutum açısından fark olup olmadığını göstermesi için gerçekleştirilen Post- hoc analizleri, büyükşehirde yaşamak ile ilçede yaşamak arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir (ort.= 7.38, ss= 1.99, $p<0.05$). Yani büyükşehirde yaşayan katılımcılar, ilçeye yaşayan katılımcılara göre aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlara sahiptir.

Tablo 3. Aldatmaya Yönelik Tutumlarda Yaşanılan Yerin Etkisine İlişkin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Yaşadığı Yer	N	Ort.	Ss.	F	p
Büyükşehir	205	27.88	11.14		
Şehir	13	22.85	8.51	3.323	0.020
İlçe	18	20.50	7.76		
Köy	7	25.14	11.49		

Çalışma durumuna göre aldatmaya yönelik tutumlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görebilmek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t- testi sonucunda, çalışıyor olma ortalaması (ort.= 30.62) ile çalışmama ortalaması (ort.= 23.03) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu sonuçlar çalışıyor olma durumu ile çalışmama durumu arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($t(234,21)= 5.785, p<0.001$). Denilebilir ki çalışan katılımcılar, çalışmayan katılımcılara göre aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlara sahiptir.

Tablo 4. Aldatmaya Yönelik Tutumlarda Çalışma Durumunun Etkisine İlişkin Yapılan Bağımsız Örneklem t-testi Analiz Sonuçları

Çalışma Durumu	N	Ort.	t	Sd.	p
Evet	126	30.62	5.785	234.21	0.000
Hayır	118	23.03			

3.3. Hipotezlerin Test Edilmesi

Değişkenler arası kurulan hipotezleri test etmek ve araştırma problemlerini incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

3.3.1. Birinci Hipotez Setine İlişkin Bulgular

3.3.1.1. Kaygılı- Kararsız Bağlanma ile Aldatmaya Yönelik Tutum

Kaygılı- kararsız bağlanma stili ile aldatma arasında ilişki anlamsızdır ($r= -.015, p>0.05$). Dolayısıyla anlamlı negatif bir ilişki beklenen bu hipotez desteklenmemiştir. Hipotezlerin içinde yer almamasına rağmen bağlanma ve aldatma arasındaki ilişkide cinsiyetin etkisi olabileceği düşünülerek, analiz tekrar her iki cinsiyet için de ayrı ayrı yapılmıştır. Buna göre kaygılı- kararsız bağlanma ile aldatma arasında kadın ($r= -.067, p>0.05$) ve erkek ($r= .12, p>0.05$) örnekleminde yine anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

3.3.1.2. Kaçınmacı Bağlanma ile Aldatmaya Yönelik Tutum

“Kaçınmacı bağlanma stili ile aldatmaya yönelik tutum arasında negatif bir ilişki olacaktır” hipotezini test etmek için yapılan korelasyon analizinde kaçınmacı bağlanma stili ile aldatma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($r = .097, p > 0.05$). Dolayısıyla bu hipotez desteklenmemiştir. Hipotezlerin içinde yer almamasına rağmen bağlanma ve aldatma arasındaki ilişkide cinsiyetin etkisi olabileceği düşünülerek, her iki cinsiyet için de ayrı ayrı tekrar analiz yapılmıştır. Buna göre erkek örnekleminde kaçınmacı bağlanma ile aldatma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .33, p < 0.01$). Kadın örnekleminde kaçınmacı bağlanma ile aldatma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($r = .26, p > 0.05$).

3.3.2. İkinci Hipotez Setine İlişkin Bulgular

3.3.2.1. Kaçınmacı Bağlanma ile Ahlaki Temellerin Bakım Boyutu Arasındaki İlişki

“Kaçınmacı bağlanma stili ile ahlaki temellerin bakım boyutu arasında negatif bir ilişki olacaktır” hipotezini test etmek için yapılan korelasyon analizinde kaçınmacı bağlanma stili ile ahlaki temellerin bakım boyutu arasında Tablo 5.’te de görüldüğü gibi negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.162, p < 0.05$). Dolayısıyla bu hipotez desteklenmiştir.

3.3.2.2. Kaçınmacı Bağlanma ile Ahlaki Temellerin Adillik Boyutu Arasındaki İlişki

Kaçınmacı bağlanma stili ile ahlaki temellerin adillik boyutu arasında Tablo 5.’te de görüldüğü gibi negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.210, p < 0.05$). Bu hipotez desteklenmiştir.

3.3.2.3. Kaygılı- Kararsız Bağlanma ile Ahlaki Temellerin Bakım Boyutu Arasındaki İlişki

“Kaygılı/ kararsız bağlanma stili ile ahlaki temellerin bakım boyutu arasında pozitif bir ilişki olacaktır” hipotezini test etmek için yapılan korelasyon analizinde kaygılı-kararsız bağlanma stili ile ahlaki temellerin bakım boyutu arasında Tablo 5.’te de görüldüğü gibi pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .184, p < 0.05$). Dolayısıyla bu hipotez desteklenmiştir.

3.3.2.4. Kaygılı- Kararsız Bağlanma ile Ahlaki Temellerin Adillik Boyutu Arasındaki İlişki

“Kaygılı/ kararsız bağlanma stili ile ahlaki temellerin adillik boyutu arasında pozitif bir ilişki olacaktır” hipotezini test etmek için yapılan korelasyon analizinde kaygılı-kararsız bağlanma stili ile ahlaki temellerin adillik boyutu arasında Tablo 5.’te de görüldüğü gibi pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .131, p < 0.05$). Dolayısıyla bu hipotez desteklenmiştir.

3.3.2.5. Kaygılı- Kararsız Bağlanma ile Ahlaki Temellerin Kutsallık Boyutu Arasındaki İlişki

“Kaygılı/ kararsız bağlanma stili ile ahlaki temellerin kutsallık boyutu arasında pozitif bir ilişki olacaktır” hipotezini test etmek için yapılan korelasyon analizinde kaygılı-kararsız bağlanma stili ile ahlaki temellerin kutsallık boyutu arasında Tablo 5.’te de görüldüğü gibi anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($r = .111, p > 0.05$). Dolayısıyla bu hipotez desteklenmemiştir.

3.3.3. Üçüncü Hipotez Setine İlişkin Bulgular

3.3.3.1. Ahlaki Temellerin Bakım Boyutu ile Aldatmaya Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Ahlaki temellerin bakım boyutu ile aldatmaya yönelik tutum arasında Tablo 5.’te de görüldüğü gibi negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.169, p < 0.05$). Dolayısıyla bu hipotez desteklenmiştir.

3.3.3.2. Ahlaki Temellerin Adillik Boyutu ile Aldatmaya Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Ahlaki temellerin adillik boyutu ile aldatmaya yönelik tutum arasında Tablo 5.'te de görüldüğü gibi negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.142$, $p < 0.05$). Dolayısıyla bu hipotez desteklenmiştir.

3.3.3.3. Ahlaki Temellerin Kutsallık Boyutu ile Aldatmaya Yönelik Tutum Arasındaki İlişkiye Yönelik Analiz

Ahlaki temellerin kutsallık boyutu ile aldatmaya yönelik tutum arasında Tablo 5.'te de görüldüğü gibi negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.429$, $p < 0.05$). Dolayısıyla bu hipotez desteklenmiştir.

Tablo 5. Tüm Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

		kaçınmacı bağ	kaygılı bağ	aytö top	zarar	adillik	sadakt	otorite	Kutsal
kaçınmacı bağ	Pearson	1	,312**	,097	-,162*	-,210**	,082	,108	,144*
	Correlation								
	Sig. (2-tailed)		,000	,129	,011	,001	,199	,090	,024
	N	245	245	245	245	245	245	245	245
kaygılıbağ	Pearson	,312**	1	-,015	,184**	,131*	,200**	,116	,111
	Correlation								
	Sig. (2-tailed)	,000		,813	,004	,041	,002	,071	,083
	N	245	245	245	245	245	245	245	245
aytötöp	Pearson	,097	-,015	1	-,169**	-,142*	-,436**	-,347**	-,429**
	Correlation								
	Sig. (2-tailed)	,129	,813		,008	,026	,000	,000	,000
	N	245	245	245	245	245	245	245	245
zarar	Pearson	-,162*	,184**	-,169**	1	,561**	,278**	,079	,106
	Correlation								
	Sig. (2-tailed)	,011	,004	,008		,000	,000	,216	,099
	N	245	245	245	245	245	245	245	245

		kaçınmacı bağ	kaygılı bağ	aytö top	zarar	adillik	sadakt	otorite	Kutsal
adillik	Pearson	-,210**	,131*	-,142*	,561**	1	,163*	-,044	-,016
	Correlation								
	Sig. (2-tailed)	,001	,041	,026	,000		,010	,493	,800
	N	245	245	245	245	245	245	245	245
sadakat	Pearson	,082	,200**	-,436**	,278**	,163*	1	,729**	,666**
	Correlation								
	Sig. (2-tailed)	,199	,002	,000	,000	,010		,000	,000
	N	245	245	245	245	245	245	245	245
otorite	Pearson	,108	,116	-,347**	,079	-,044	,729**	1	,774**
	Correlation								
	Sig. (2-tailed)	,090	,071	,000	,216	,493	,000		,000
	N	245	245	245	245	245	245	245	245
kutsallık	Pearson	,144*	,111	-,429**	,106	-,016	,666**	,774**	1
	Correlation								
	Sig. (2-tailed)	,024	,083	,000	,099	,800	,000	,000	
	N	245	245	245	245	245	245	245	245
	Sig. (2-tailed)	,213	,188	,000	,909	,011	,072	,857	,957
	N	243	243	243	243	243	243	243	243

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

3.3.4. Dördüncü Hipotez Setine İlişkin Bulgular

Bu hipotez setine ilişkin analizler, bağlanma ve aldatmaya yönelik tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı için yapılamamıştır. Aracı etki analizi yapılabilmesi için kuramsal olarak bağımsız değişken ve bağımlı değişken arasında anlamlı bir ilişki olması gerekmektedir (Baron ve Kenny, 1986). Sonuçların bu şekilde çıkmasına yönelik çeşitli açıklamalar tartışma kısmında yapılacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma özellikle son yıllarda oldukça yaygınlaşan romantik ilişkilerdeki aldatma yaşantısına yönelik tutumlar üzerinde etkisi olabilecek etmenleri anlamayı amaçlamıştır. Romantik ilişkiler Hazan ve Shaver'ın (1987) öne sürdüğü gibi bebeklikte çocuğun anneye kurduğu ilişkinin yetişkinlikteki yakın ilişkilerde de benzeri olarak devam etmesidir. Dolayısıyla bağlanma yaşantısı, romantik ilişkilerde önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada özellikle, farklı bağlanma stillerinin bireylerin aldatmaya yönelik tutumlarını farklılaştırıp farklılaştırmadığı incelenmeye çalışılmıştır.

Bir kültürde ilişki ve evlilik yaşantısının nasıl olacağına dair standartlar ve ilişkilerde kadın ve erkeklerden beklenen roller, büyük ölçüde o kültürün ahlaki değer ve normlarından etkilenmektedir. Bazı kültürlerde tek eşlilik değerli bulunurken, bazı kültürlerde çok eşli ilişki yaşantılarına daha olumlu yaklaşabilmektedir. Aldatmaya yönelik tutumlar söz konusu olduğunda bu ahlaki bağlam çok belirleyici olmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada özellikle ahlakla ilişkili boyutlarla aldatmaya yönelik tutumlar arasındaki ilişkilere bakılmak istenmiştir.

Bu amaçlar doğrultusunda bu çalışmada alanyazın kısmında detaylıca anlatılan aldatma, bağlanma ve ahlak arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ülkemizde ve genel olarak dünyada aldatma hala tabu bir konu olmaya devam ettiği için özellikle sosyal psikoloji alanında çok fazla çalışılmamaktadır. Bu anlamıyla bu çalışma oldukça önemli gözükmektedir. İlk olarak bu kısımda çeşitli demografik değişkenlerin etkisi olabileceği düşünülerek yapılan analizlerin tartışmalarına yer verilmiş daha sonra hipotezlere yönelik bulgular değerlendirilmiştir.

Aldatmaya yönelik tutumların cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini anlamak için yapılan analiz sonucunda erkeklerin, kadınlara göre aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlara sahip olduğu görülmüştür. Bu daha önce de bahsedilen Demirtaş ve Fincham'ın (2017) çalışmasındaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Bu çalışmadaki erkeklerin flört aldatmasına yönelik tutumlarının, kadınlara göre daha kabul edici olduğu ortaya konmuştur. Aynı şekilde aldatma davranışı açısından da erkeklerin, kadınlara göre

aldatma davranışında bulunmaya daha eğilimli oldukları görülmüştür. Demirtaş ve Fincham'ın çalışması ve bu çalışmanın bulguları bir arada değerlendirildiğinde, bu sonuçlar aldatmada cinsiyet etkisinin Türk örneğinde de literatürdeki gibi çıktığını göstermektedir. Muhtemelen bir çok kültürde ve toplulukta yaygın olarak paylaşılan toplumsal cinsiyet rollerinin bu sonuçlarda payı büyüktür.

Eğitim seviyesinin aldatmaya yönelik tutumlarda belirleyici olacağı düşünülerek yapılan analiz sonucunda farklı eğitim seviyelerine sahip katılımcıların aldatmaya yönelik tutumlarının farklı olduğu görülmüştür. Buna göre aldatmaya yönelik tutumlarda en yüksek ortalamaya sahip grup lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcılar olurken, ortaokul eğitim düzeyine sahip katılımcıların aldatmaya yönelik tutumlarının ortalaması en düşük bulunmuştur. Birbirleriyle ortalamaları açısından anlamlı farka sahip gruplar ise lisansüstü ile üniversite ve lise ile lisansüstü eğitim seviyesidir. Bu sonuçlar bize lisansüstü eğitim seviyesine sahip katılımcıların diğer gruptaki katılımcılara göre daha olumlu tutumlara sahip olduğunu göstermektedir. Smith'in (1991) çalışmasında eğitim hem izin verici seksüel değerlerle hem de seksüel aldatmayla pozitif olarak ilişkili bulunmuştur. Atkins, Baucom ve Jacobson'ın (2001) çalışmasında katılımcıların eğitim seviyeleri evlilik dışı cinsel ilişki ile artan doğrusal bir ilişki göstermiştir. Başka bir deyişle bireyin eğitim seviyesi daha yüksek oldukça evlilik dışı cinsel ilişkiyi yaşama ihtimali de daha yüksek olmaktadır. Aynı çalışma üniversite derecesine sahip katılımcıların bir lise derecesinden daha azına sahip bireylere göre 1.75 kat daha fazla ilişki dışı cinsel deneyim yaşayabileceklerini göstermiştir. Bu bulgular bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla üniversite ve daha ileri eğitim seviyesine sahip bireyler aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlara sahip olmakta ve bu bireylerin aldatma eğilimleri daha yüksek olmaktadır.

Demografik değişkenlerden bir diğeri olan yaşanan yer değişkeni ile aldatmaya yönelik tutum arasındaki ilişkinin analizi sonucunda, ortalamalar arasında fark çıkmıştır. Büyükşehir ve ilçede yaşamak arasında anlamlı bir fark çıkmıştır. Buna göre büyükşehirde yaşayanlar, ilçede yaşayanlara göre aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlara sahiptir. Bu bulgu, Kinsey ve diğerlerinin (1948) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Bu

çalışmada büyük bir şehirde yaşamak ilişki dışı etkileşimde yaşamakla büyük oranda ilişkili çıkmıştır. Aynı bulgu Treas ve Giesen'in (2000) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Smith' in (1994) çalışmasında ise kentte yaşayanların ilişki dışı etkileşime karşı daha fazla izin verici tutumlara sahip olduklarını göstermiştir. Bu yaygın bulgunun nedenlerinden biri, bir kent yaşamının ilişki dışı etkileşimler için daha fazla fırsat sağlaması olabilir. Büyük bir şehir, ilişki dışı partner potansiyelini artırmakta ve çiftlerin birbirlerinden gizlenebilme olasılığını artırmaktadır (Allen ve diğ., 2005).

Çalışma durumunun aldatmaya yönelik tutumlar üzerinde herhangi bir etkisi olup olmadığını anlamak için yapılan analiz sonucunda çalışan katılımcıların ortalamaları çalışmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, çalışan katılımcıların, çalışmayanlara göre aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlara sahip olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni olabilecek faktörlere baktığımızda, çalışma yaşamının getirdiği alternatif partnerlerin varlığı aldatma davranışına yönelik riski ve aynı zamanda aldatmaya yönelik kabul edici tutumları artırıyor olabilir. Son yıllarda aldatmanın kadınlar arasında eskiye göre artış göstermesinin nedenleri arasında da kapitalist dünya düzeni ile birlikte kadınların daha fazla çalışma yaşamına girmiş olması ve alternatif partnerlerle etkileşimin artması olabilmektedir. Dolayısıyla çalışma hayatında yer almak, çalışmamaya göre aldatma davranışında bulunmaya yönelik riskleri artırmaktadır.

4.1. Bağlanma Stilleri ve Aldatmaya Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmanın ilk hipotez setinde aldatmaya yönelik tutumların hem kaçınmacı bağlanma hem de kaygılı- kararsız bağlanma stili ile ilişkileri ele alınmıştır. Analiz sonuçlarında aldatmaya yönelik tutumlar ile bağlanmanın hem kaçınmacı hem de kaygılı- kararsız stili arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Aldatma ve bağlanma ile ilgili literatürün büyük kısmında bu ilişkinin anlamlı olduğunu gösteren bulgular olmasına rağmen, bu çalışmanın örnekleminde böyle bir sonuç çıkmamıştır.

Bu sonucun her iki cinsiyet içinde bu şekilde olup olmadığını anlamak için iki cinsiyet için ayrı ayrı bir analiz daha yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda erkekler için

kaçınmacı bağlanma, aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlar ile anlamlı derecede ilişkili bulunmuştur. Kadınlar için ise yine bir ilişki bulunamamıştır. Bu çalışmaların sonuçları, Shimberg, Josephs ve Grace'in (2015) yaptıkları çalışmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmacıların örnekleminde kaçınmacı bağlanan bireylerin aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumlara sahip olduğu bulunmuşken, kaygılı bağlanma ile aldatmaya yönelik tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Analizleri her bir cinsiyet için ayrı ayrı yürüttüklerinde ise tüm korelasyonlar kadın ve erkek için farklı çıkmıştır. Erkekler için, aldatmaya yönelik kabul edici tutumlar kaçınmacı bağlanma ile ilişkiliyken, kadınlar için kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stili daha kabul edici tutumlarla ilişkili çıkmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere güvensiz bağlanma stilleri ile aldatmaya yönelik tutum arasındaki ilişkide cinsiyet belirleyici bir etkiye sahiptir. Ve Türkiye örnekleminde bu ilişkiyi biçimlendiren değişken cinsiyet olabilir. Türkiye' de romantik ilişkilerde kadın ve erkeklerden beklenen roller hala farklı olmaktadır. Tek eşlilik bir ilişkide çoğu zaman hem erkek hem kadından beklenen bir durumken, aldatmak ya da çok eşlilik erkeklere göre kadınlarda daha fazla kınanan bir olgu olmaktadır. Dolayısıyla kadınların bağlanma stillerinin ne olduğu fark etmeksizin toplumsal cinsiyet rolleri kadınlarda baskın bir rol oynamaktadır ve tek eşlilik onlar için önemli bir rol oynamaktadır. Başka bir etken olarak özellikle Türk toplumunda ve kültüründe oldukça yaygın olan namus ve bekaret gibi kavramları öne sürebiliriz. Özellikle kadınların evlilik öncesi cinselliği, hem dini hem kültürel bir içeriğe sahip olan bekaret gibi bir kavram üzerinden sınırlandırılmış ve sorumlulukla ilgili bir içeriğe tekabül eden namus kavramıyla eşleştirilmiştir. Evlenmeden önce kadınların namusunu korumak hem kendilerinin hem de ailelerinin sorumluluğundayken, evlilikten sonra yine kadının ve eşinin sorumluluğundadır. Dolayısıyla hem evlilik öncesi hem de evlilik dışı cinsel ve duygusal ilişki kadınları namussuz, iffetsiz, vb. gibi kategorilere sokmaktadır. Hatta bu yaşantıların sonucu kadına şiddete ve namus cinayetlerine kadar gidebilmektedir. Kadın için böylesi bir tahakkümün ve korkunun olduğu bir toplum kadınların aldatmaya yönelik tutumları üzerinde, bağlanma stillerinin etkisini azaltarak büyük bir etkiye sahip olabilmektedir. Bu yüzden bağlanma stilleri ile aldatma arasında bir ilişki bulunamayışı

cinsiyetin farklılaştırıcı etkisi yüzünden olabilir. Erkeklerde yalnızca kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerde anlamlı bir ilişki bulunması ise bu bağlanma tarzına sahip bireylerin toplumsal norm ve standartları çok fazla dikkate almayışları ile ilgili olabilir. Bununla ilgili daha fazla kanıt sağlamak için cinsiyet değişkeninin etkisi ile ilgili daha fazla çalışma yapmak gereklidir.

4.2. Kaygılı- Kararsız ve Kaçınmacı Bağlanma Stili ile Ahlaki Temellerin Bakım, Adillik ve Kutsallık Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Değerlendirilmesi

Bu hipotez setinde bağlanma stilleri ile ahlaki temellerin bakım, adillik ve kutsallık boyutları arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Kaçınmacı bağlanma ile bakım ve adillik boyutları arasında beklendiği gibi anlamlı düzeyde negatif bir ilişki bulunmuştur. Kaygılı-kararsız bağlanma ile ahlaki temellerin bakım ve adillik boyutları arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuşken, kutsallık boyutu arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamıştır. Koleva ve diğerlerinin (2014) çalışması da benzer bulguları ortaya koymuştur. Yüksek kaçınmacı bağlanmanın doğruluk ve zarar ile ilgili daha zayıf ahlaki ilgiyi tahmin ettiği bulunurken, yüksek kaygılı- kararsız bağlanmanın bakım, adillik ve kutsallık ile ilgili daha güçlü ahlaki ilgiyi tahmin ettiği bulunmuştur. Bu çalışmada ise farklı olarak kaygılı- kararsız bağlanma ile kutsallık boyutu arasındaki beklenen ilişki bulunamamıştır.

Bağlanma stillerinin, ahlaki yargılamayla ilişkisini görebilmek için ahlaki bilişin ilişkişel temellerine bakmak önemli olmaktadır. Bowlby'e (1969, 1973) göre çocuklar temel bakım verenleriyle erken deneyimleri aracılığıyla sosyal etkileşimler için içsel çalışan modeller geliştirmekte ve bireylerin, acı çeken diğerlerine nasıl tepki verebileceğini içeren kişiler arası ilişkiler bağlamında diğerlerinin nasıl davranacağına ilişkin beklentiler inşa etmektedir. İçsel çalışan model, birinin ihtiyacına yönelik diğerlerinin tepkilerine ilişkin beklentilerin inşasının yanında aynı zamanda kişinin acı çeken diğerlerine olan tepkilerinde de belirleyici bir yapı olmaktadır. Buradan hareketle güvensiz bağlanma stiline sahip bireyler, diğerleriyle olan ilişkilerinde bakım vereni ile

erken dönem ilişkilerine benzer bir örüntü izleyecektir ve diğerlerinin ihtiyacına ve acısına yönelik duyarlı tepkiler gösteremeyecektir.

Bakım boyutu ile kaçınmacı ve kaygılı bağlanma stilleri ile arasındaki ilişkiye baktığımızda, ikisi de güvensiz bağlanmanın bir formu olmasına rağmen bu boyutla farklı ilişkiler göstermelerine yönelik beklentimizin ve bu beklentimizin doğrulanmasının çeşitli nedenleri vardır. Kaygılı ve güvenli bağlanan insanlar şefkatli aşk ölçümünde yüksek puan alabilmelerine rağmen güvenli bağlanan kişiler diğerlerinin ihtiyaçlarına gerçek bir merhamet duygusu hissedebilir ve onların acısına gerçekten önem verebilirken, kaygılı bireyler diğerlerinin merhamet olarak düşündüğü ama aslında kabul edilme ve beğenilme isteği gibi narsistik eğilimler ve reddedilme ve terk edilme gibi kendine odaklı endişeleri içeren bir duygu hissedebilmektedir (Shaver ve Mikulincer, 2012). Bu durum kaygılı bireylerin ilişkilere dair özellikleri ile oldukça ilişkili gözükmektedir. Çünkü bu bağlanma stiline sahip bireyler, diğerleriyle ilişkilerinde her zaman kaygılı olup, terk edilmekten korkarlar. Diğer insanlara karşı nasıl göründüklerine ve insanların onlarla ilgili ne düşündüğüne dair kaygılar taşımaktadırlar.

Ahlak alanındaki önceki bulgulardan anlam çıkardığımızda, kaygılı bireylerin kendi iyiliklerine karşın diğer insanların iyilik hallerini sağlayan durumlarla yüz yüze geldiklerinde sosyal kabullerini yükseltebilecekleri ölçüde ahlaki prensip ve sezgilere göre ahlaki seçimler yapma ve ahlaki davranma eğiliminde olacaklarını bekleyebiliriz. Aksi durumda, yani ahlaki seçim veya davranış kendi kişisel yararları için bir şey sağlamıyorsa, ahlaki prensip ve sezgilerle daha az ilgili olacaklarını bekleyebiliriz. Bu çalışmada kaygılı- kararsız bağlanmanın bakım ve adillik boyutlarıyla pozitif yönde ilişkili olmasını bu bağlamda yorumlarsak, güvensiz bağlanmanın bir formu olmasına rağmen kişiler arası ilişkilerde ve sosyal alanda bu olumlu boyutlarla ilişkili çıkmasını anlamlandırabiliriz.

Kaçınmacı bağlanma ile ahlaki temellerin adillik boyutu arasında bulunan negatif yönde anlamlı ilişkinin, geçmiş çalışmalarla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Gillath ve diğerlerinin (2010) da yaptıkları çalışmada kaçınmacı bağlanma yalan söyleme,

aldatma ve hakiki olmama ile ilişkili bulunmuştur. Yaptıkları güvenliği ateşleme çalışmaları ile bu bireylerin aldatma ve yalan söyleme eğilimlerinin azaldığı görülmüştür.

Kaygılı- kararsız bağlanma ile ahlaki temellerin kutsallık boyutları arasında beklenen anlamlı pozitif ilişkiyi bu çalışma bulgulamamıştır. Consedine ve Magai'nin (2003) yaptıkları bir çalışmada kaygılı bağlanma daha fazla haz ve tikslenme duygusu ile ilişkili bulunmuştur. Birbirinin tersi gibi görünen bu iki duygu kombinasyonu, kaygılı bağlanan bireyler için yakınlığa dair arzu ve reddedilme korkusu arasındaki çatışmanın bir göstergesi olabilmektedir. Kaygılı bağlanmanın tikslenme duygusu ile ilişkisinin, ilk etapta bu bağlanma stili ile kutsallık boyutu arasındaki ilişkinin bir göstergesi olduğunu düşünebiliriz. Fakat bu çalışmada kutsallık ile kaygılı- kararsız bağlanma arasındaki anlamlı ilişkinin yokluğu, bu bireylerin hazla ilişkin yönelimlerinin tikslenme duygusuna göre daha baskın olduğunu ve dolayısıyla bu boyuta dair bir ahlaki eğilim göstermediklerini söyleyebiliriz.

4.3. Aldatmaya Yönelik Tutumlar ile Ahlaki Temellerin Bakım, Adillik ve Kutsallık Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Değerlendirilmesi

Bu hipotez setinde aldatmaya yönelik tutumlar ile ahlaki temellerin bakım, adillik ve kutsallık boyutları arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Ahlaki temellerin bakım boyutu ile aldatmaya yönelik tutum arasında beklendiği gibi negatif bir ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla bu boyutu ahlaki değer olarak benimsemiş bireyler, aldatmaya yönelik daha olumsuz tutumlara sahiptir. Daha öncede bahsetmiş olduğum Wilkins ve Dalessandro'nun (2013) çalışmasında katılımcıların aldatma davranışı gösteren başka bir bireye karşı nasıl bir tutum sergiledikleri ahlaki olarak bakım boyutu ile ilişkilendirilebilir. Aldatan bir birey, eğer bu eylemini itiraf etmişse ve sonrasında aldattığı kişiye daha fazla zarar vermemek ve saygı göstermek adına partnerinden ayrılmışsa, bu davranışı ahlaki olarak doğru bulunmuş ve ve onun aldatma eylemine yönelik olumsuz tutumlar hafiflemiştir. Aldatma eyleminin kendisine yönelik doğrudan bir tutum olmasa da, aldatmanın

sonrasındaki davranışlar üzerinden yeniden bir tutum geliştirilmiştir ve bu tutum ahlaki olarak eylemin daha az zarar vericiliği üzerinden olmuştur.

Ahlaki temellerin adillik boyutu ile aldatmaya yönelik tutum arasında beklenen negatif ilişki desteklenmiştir. Yani bu boyutu ahlaki bir değer olarak benimseyen bireylerin aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumları vardır. Shimberg, Josephs ve Grace'in (2015) çalışmasının başka bulgularından biri de aldatmaya yönelik daha kabul edici tutumların yüksek kaçınma puanları, daha yüksek narsizm ve düşük empati puanları ile ilişkili olduğudur. Düşük seviyeli empati, aldatmaya yönelik kabul edici yani olumlu tutumlar ile kaçınmacı bağlanma arasındaki ilişkide aracı etki göstermektedir. Koleva ve diğerlerinin (2014) çalışmasında da empati güvensiz bağlanma ve ahlaki temellerin adillik boyutu arasında aracı etki göstermiştir. Bu iki çalışmadaki empatinin aracı etkisinden dolayı ahlaki temellerin adillik boyutu ile aldatmaya yönelik tutum arasında dolaylı bir ilişki kurulabileceği düşünülmektedir.

Aldatmaya yönelik tutum ile ahlaki temellerin kutsallık boyutu arasında beklendiği üzere negatif bir ilişki bulunmuştur. Başka bir deyişle kutsallık boyutunu ahlaki bir değer olarak kabul eden bireyler, aldatmaya yönelik daha az kabul edici tutumlara sahip olmaktadır. Ahlaki temellerin bu boyutunun içeriğine baktığımızda, bu boyutla bağlantılı olan tikslenme duygusunun insan vücudunu çevreden gelebilecek tehlikelere karşı koruyarak, evrimsel olarak hayatta kalmasını sağlayan adaptif bir duygu olduğunu söyleyebiliriz. Evrimsel işlevinin yanında tikslenme aynı zamanda sosyal bir duygu olmuştur. Vücutla ilgili aktivitelere ilişkin düzenleme görevi görmüş ve dinsel aktiviteleri içeren eylemleri, erdemleri veya kötülükleri desteklemiştir. Bedenin ihtiyaçlarını karşılayan cinsel davranış da bu düzenlemelerden payını almıştır. Çünkü seksüel eylemin kendisi de özünde dışardan tehlikeleri vücuda getirebilen bir eylemdir. Eğer diğer hayvanlar gibi birden fazla partnerle cinsel ilişki yaşıyorsa, bu durum hem tiksindirici bulunmakta hem de bu davranışı gösteren kişiler hayvanlardan farksız görülmektedir (Rozin, Haidt ve McCauley, 2008). Dolayısıyla aldatma birden fazla partnerle seksüel ilişki potansiyelini içinde taşıyan bir durum olarak bireylerin tikslenme duygusunu harekete geçiriyor görünmektedir.

Araştırmanın aracılık etkisine yönelik son hipotezleri, analiz yönteminin kuramsal arka planının gereklilikleri nedeniyle yürütülemediği. Yani bağlanma değişkeni ile aldatmaya yönelik tutum arasındaki ilişkide ahlak değişkeninin aracı etkisi olduğuna dair hipotez, bağlanma değişkeni ile aldatmaya yönelik tutum arasında anlamlı düzeyde korelasyonel bir ilişki bulunamadığı için analiz edilememiştir. Bağlanma ve aldatmaya yönelik tutum arasındaki anlamsız ilişkinin gerekli tartışmaları yukarıda yürütülmüştür. Kurulan bu aracılık modeline yönelik de çeşitli eleştiriler getirilebilir. Literatürde aldatma ve ahlak arasında ilişki kuran çalışmaların ve bulguların azlığı bu ilişkinin gücüne dair daha şüpheli bir yaklaşım sağlamıştır. Aynı şekilde bağlanma ve aldatma arasında ilişki kuran geniş bir literatür mevcut olup, bu ilişkiye dair güçlü kanıtlar mevcuttur. Bağlanma, temelleri bebeklikte atılan ve yaşam boyu benzer stilde devam eden bir sistemdir (Bowlby, 1969; Hazan ve Shaver 1987). Fakat yaşanan deneyimler ve içinde bulunulan sosyokültürel bağlam kişilerin bağlanma biçimlerini etkileyebilmekte hatta değiştirebilmektedir. İlişkiye dair sahip olunan şemalar, baskın ahlaki şemaların etkisinden uzak kalamamaktadır ve onunla bütünleşerek o kültürün ve koşulların ahlaki olarak uygun gördüğü yeni şemalara dönüşmektedir. Ahlakın bu belirleyici etkisi bu çalışmada onun aracı bir değişken olduğunu düşündürmüştür. Fakat bağlanma stilleri ve aldatma arasında çıkan anlamsız ilişki nedeniyle, bu bağlamda farklı etkenler olduğu düşünülmektedir.

Genel olarak bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, ilişkisel boyutları olan ahlaki değerler ve bağlanma stilleri ile aldatma arasında beklenildiği gibi güçlü ilişkiler bulunmuştur. Bağlanma ve kültüre özgü değişiklik gösteren ilişki yaşantıları, bir toplumun ahlaki değerlerinden ve aynı zamanda yaygın paylaşılan evrensel değerlerden ayrı düşünülemez. Buna rağmen alanyazında bağlanma ve aldatma arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmaların çokluğuna rağmen, aldatma ve ahlak arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma yok denecek azdır. Bu çalışma aldatma ile kurulan ilişkilere iki değişkeni de aynı anda dahil ederek alanyazınına önemli bir katkı sağladığı düşünülmektedir. Modernleşmeyle ve hatta postmodernizmle değişen ilişkilere dair tanımlar, algılar ve beklentiler yeniden ve yeniden değerlendirilmeyi ve incelemeyi gerektirmektedir.

Günümüzde tek eşlilik kavramının yanında artık çok eşlilik, açık ilişkiler, swinger ilişkiler gibi yeni kavramlar tanımlanmaya başlamıştır. Dolayısıyla değişen bakış açıları ve sosyokültürel bağlam ilişkilere dair eski normları yıkarak yeni standartlar getirmiştir. Bu yüzden ilişki çalışmalarının, bu yeni bağlamda ve farklı değişkenlerle yürütülmeye ihtiyacı vardır.

Araştırmanın kısıtlılıklarına bakıldığında çalışmanın çok geniş örnekleme sahip olması çeşitli sıkıntılara neden olmuş olabilir. Farklı türlerde eğitim seviyesine sahip bireyler kullanılan ölçeklerdeki maddeleri yeterince anlayamamış ve cevaplarını doğru şekilde ortaya koyamamış olabilmektedir. Bundan sonraki çalışmalarda seçilen örneklemin eğitim seviyesi göz önünde bulundurularak, buna uygun ölçek seçimleri yapılması faydalı olabilir. İkinci bir kısıtlılık, aldatma gibi hala tabu olan bir konunun sağlıklı çalışabilmesi için belki daha örtük ölçüm araçlarına ihtiyaç vardır. Sonraki çalışmalarda farklı analiz yöntemleri ve ölçüm araçlarıyla daha sağlıklı sonuçlar elde edilebilir. Genel olarak bakıldığında, bu çalışmanın Türk örnekleminde aldatma, ahlak ve bağlanma arasındaki ilişkilere bakan çalışmaların yokluğu nedeniyle alanyazına ufak da olsa katkı sağladığı düşünülmektedir. Aldatma gibi karmaşık ve çok yönlü bir konunun anlaşılmasında bu değişkenler büyük bir öneme sahiptir ve bu ilişkiler ile ilgili daha fazla çalışma yürütülmesi önemli olmaktadır.

KAYNAKÇA

ALLEN ES, ATKİNS “Intrapersonal, interpersonal, and contextual factors in
DC, BAUCOM DH, engaging in and responding to extramarital involvement”,
SNYDER DK, **Clinical Psychology Sci. Pract.**, 12, 101-30

GORDON KC, ET AL.:
2005.

ALLEN, E. S., “Adult attachment and patterns of extradyadic
BAUCOM, D. H.: 2004 involvement”, **Family Process** 43, 467-88.

AMİDON, A.D.: 2007 “Intimate relationships: Adult attachment, emotion
regulations, gender roles and infidelity”, **Doktora Tezi**,
University of Texas, Austin, USA.

ATKİNS, D. C., “Understanding infidelity: correlates in a national random
BAUCOM, D. H., sample”, **Journal of Family Psychology**, 15/4, 735.

JACOBSON, N. S.: 2001

BARON, R.M., KENNY, “The moderator-mediator variable distinction in social psy-
D. A.:1986 chological research: Conceptual, strategic, and statistical
considerations”, **Journal of Personality and Social
Psychology**, 51: 1173-1182.

BARTA, W. D., KİENE, “Motivations for infidelity in heterosexual dating couples:
S. M.: 2005 The roles of gender, personality differences, and sociosexual
orientation”, **Journal of Social and Personal
Relationships**, 22, 339-360.

- BARTHOLOMEW, K., "Attachment styles among young adults: A test of a four-
 HOROWITZ, L. M.: category model", **Journal of Personality and Social
 1991 Psychology**, 61, 226-244.
- BLOW, J. A., "Infidelity in committed relationships I: A methodological
 HARTNETT, K.: 2005 review", **Journal of Marital and Family Therapy**, 31/2,
 183-216
- BOON S D, MCLEOD B "Deception in romantic relationships: subjective estimates
 A.: 2001 of success at deceiving and attitudes toward deception",
Journal of Social and Personal Relationships, 18, 463-
 476.
- BOWLBY, J.: 1969 **Attachment and loss: Attachment**, New York: Basic
 Books.
- BOWLBY, J.: 1973 **Attachment and loss: Separation: Anxiety and anger**,
 New York: Basic Books
- BOWLBY, J.: 1979 **Attachment and loss: Separation**, New York: Basic
 Books.
- BOWLBY, J.: 1980 **Attachment and loss: Vol. 3. Sadness and depression**,
 New York: Basic Books
- CONSEDINE, N. S., "Attachment and emotion experience in later life: The view
 MAGAI, C.: 2003 from emotions theory", **Attachment & Human
 Development**, 5/2, 165-187.

- DEWALL, C. N., “So far away from one's partner, yet so close to romantic alternatives: Avoidant attachment, interest in alternatives, and infidelity”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 101/6, 1302-1316.
- LAMBERT, N. M., SLOTTER, E. B., POND, R. S., JR., DECKMAN, T., FINKEL, E. J., FINCHAM, F. D.: 2011
- DRIGOTAS S. “The cheating heart: Scientific explorations of infidelity”, **Current Directions in Psychological Science**, 10, 177-180.
- M., BARTA W.: 2001
- DEMİRTAŞ, E. T., “Dating Infidelity in Turkish Couples: The Role of Attitudes and Intentions”, **The Journal of Sex Research**, FINCHAM, F. D.: 2017
- FEENEY, J., NOLLER, P.: 1990 “Attachment style as a predictor of adult romantic relationships”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 58, 281-291.
- FİRAT, R, “Toward an Integrated Science of Morality: Linking Mind, Society, and Culture”, **Handbook of the Sociology of Morality**, (Ed. S, Hitlin and S, Vaisey, New York, Springer 2010 s. 361–384.
- MCPHERSON, C. M.: 2010
- FRALEY, R. C., “An item-response theory analysis of self-report measures of adult attachment” **Journal of Personality and Social Psychology**, 78, s.350-365.
- WALLER, N. G., BRENNAN, K. A.: 2000
- GİLLATH, O., SESKO, A. K., SHAVER, P. R., CHUN, D. S.: 2010 “Attachment, authenticity, and honesty: Dispositional and experimentally induced security can reduce self- and otherdeception”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 98, s. 841-855

- GILLIGAN, C.: 1982 **In a different voice: Psychological theory and women's developments**, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- GLASS, S., WRIGHT, T.: 1985 "Sex differences in type of extramarital involvement and marital dissatisfaction", **Sex Roles**, 12, 1101–1120
- GRAHAM, J., HAÏDT, J., NOSEK, B. A.: 2009 "Liberals and conservatives rely on different sets of moral foundations", **Journal of Personality and Social Psychology**, 96, 1029-1046
- GRAHAM, J., NOSEK, B. A., HAÏDT, J., IYER, R., KOLEVA, S., DÏTTO, P. H.: 2010 "Mapping the moral domain", **Journal of Personality and Social Psychology**, 101, 366-385.
- HAÏDT J, JOSEPH C.: 2004 "How Innately Prepared Intuitions Generate Culturally Variable Virtues", **Daedalus**, s. 55–66.
- HAÏDT, J., GRAHAM, J.: 2007 "When morality opposes justice: Conservatives have moral intuitions that liberals may not recognize", **Social Justice Research**, 20, 98- 116.
- HAÏDT, J., KESEBÏR, S.: 2010 "Morality", **Handbook of Social Psychology** (Ed. S. Fiske, D. Gilbert, G. Lindzey), Newyork, Wiley. s.797-832
- HALL, H. J., FINCHAM, D. F.: 2006 "Relationship Dissolution Following Infidelity: The Roles of Attributions and Forgiveness", **Journal of Social and Clinical Psychology**, 25/5, 508-522.

- HAZAN, C., SHAVER, E.: 1987 “Conceptualizing romantic love as an attachment process” **Journal of Personality and Social Psychology**, 52, 511-524.
- HAZAN, C., SHAVER, P. R.: 1994 “Attachment as an organizational framework for research on close relationships” **Psychological Inquiry**, 5, 1–22.
- JACKMAN, M.: 2015 “Understanding the cheating heart: What determines infidelity intentions?”, **Sexuality and Culture**, 19, 72–84.
- HAÏDT, J., JOSEPH, C.: 2006 **The Innate Mind Vol. 3** (Basimda), (Ed. P. Carruthers, S. Laurence, and S. Stich)
- KINSEY, A. C., POMEROY, W. B., AND MARTIN, C. E.: 1948 **Sexual behavior in the human male**, Philadelphia, W. B. Saunders, s. 804.
- KINSEY, A., POMEROY, W., MARTIN, C., GEBHARD, P.: 1953 **Sexual behavior in the human female**, Philadelphia, W. B. Saunders, s. 755
- KOHLBERG, L.: 1969 “Stage and sequence: The cognitive-developmental approach to socialization”, **Handbook of socialization theory and research** (Ed. D. A. Goslin), Chicago, Rand McNally.

KOLEVA, S., “The moral compass of insecurity: Anxious and avoidant attachment predict moral judgment”, **Social Psychological IYER, R., DITTO, P., & Personality Science**, 5, 185-194.
GRAHAM, J.: 2014

KRUGER, D. L., “Was that cheating? Perceptions vary by sex, attachment anxiety, and behavior”, **Evolutionary Psychology**, 11, 159–171.
FISHER, M. L.,
EDELSTEIN, R. S.,
CHOPIK, W. J.,
FITZGERALD, C. J.,
STROUT, S. L.: 2013

MIKULINCER, M., “Adult attachment orientations and relationship processes”,
SHAVER, P. R.: 2012 **Journal of Family Theory and Review**, 4, 259-274

MIKULINCER, M., “Attachment theory and reactions to others’ needs: Evidence
GILLATH, O., that activation of the sense of attachment security promotes
HALEVY, V., AVIHOU, empathic responses”, **Journal of Personality and Social
N., AVIDAN, S., Psychology**, 81, 1205-1224.
ESHKOLI, N.: 2001

ROZIN, P., HAIDT, J., & “Disgust,” Handbook of Emotions, Ed. by. M. Lewis, J. M.
MCCAULEY, C. R.: Haviland-Jones, & L. F. Barret, New York: Guilford Press,
2008 757-776.

SCHAFER, M. H.: 2014 “Schema via structure? Personal network density and the
moral evaluation of infidelity”, **Sociological Forum** 29/1,
s.120-136

- SELÇUK, E., “Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın
GÜNAYDIN, G., ilişkilerde yaşantılar envanteri-II’nin Türk örnekleminde
SÜMER, N., VE psikometrik açıdan değerlendirilmesi”, **Türk Psikoloji**
UYSAL, A.: 2005 **Yazıları**, 8/16, 1-11.
- SHAVER, P. R., “An attachment perspective on morality: Strengthening
MİKULİNCER, M.: authentic forms of moral decision making”, **The social**
2012 **psychology of morality: Exploring the causes of good and**
evil, (Ed. M. Mikulincer, P. R. Shaver), s.257–274,
Washington, APA.
- SHİMBERG, J., “Empathy as a mediator of attitudes toward infidelity among
JOSEPHS, L., GRACE, college students”, **Journal of Sex and Marital Therapy**,
L.: 2015 42, 353–368.
- SHWEDER, R.: 1990 “In defense of moral realism: Reply to Gabennesch”, **Child**
Development, 61, 2060- 2067.
- SMİTH, T. W.: 1994 “Attitudes toward sexual permissiveness: Trends, correlates,
and behavioral connections”, **Sexuality Across the Life**
Course (Ed. A. S. Rossi) s.63–97, Chicago, University of
Chicago Press.
- SMİTH, T. W.: 1992 “Attitudes toward Sexual Permissiveness: Trends,
Correlates, and Behavioral Connections", **Sexuality Across**
the Life Course, (Ed. A. S. Rossi), Chicago, University of
Chicago Press.

- THOMPSON, A. P.: “Extramarital sex: A review of the research literature”, 1983 **Journal of Sex Research**, 19, 1-22
- TOPLU-DEMİRTAŞ, E., “Aldatmaya Yönelik Tutum Ölçeği’nin Türkçe uyarlaması: DOLUNAY, F., TEZER, Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları”, **Türk Psikolojik E.**: 2014 **Danışma Ve Rehberlik Dergisi**, 5/42, 184-194.
- TORTAMIŞ, M.: 2014 “Evli Bireylerde Romantik Kıskançlık Türü ve Aldatma Eğiliminin Şema Terapi Modeli Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi
- TREAS, J., GIESEN, D.: “Sexual infidelity among married and cohabiting 2000 Americans”, **Journal of Marriage and the Family**, 62, 48-60.
- TURIËL, E. :1983 **The development of social knowledge: Morality and convention**, Cambridge: Cambridge University Press.
- WHATLEY, M.: 2006 **Attitudes towards infidelity scale**, California, Belmont, s. 78-82
- WILKINS, A., “Monogamy Lite: Cheating”, College and DALESSANDRO, C.: Women”, **Gender and Society**, 27/5, s. 728-751. 2013
- WIEDERMAN, M. W. “Extradyadic involvement during dating”, **Journal of VE HURD, C.:** 1999 **Social and Personal Relationships**,16, 265-274.

YALÇINDAĞ, B., “An Investigation of Moral Foundations Theory in Turkey
ÖZKAN, T., CESUR, S., Using Different Measures”, **Current Psychology**, 1-18.
YILMAZ, O., TEPE, B.,
PİYALE, Z. E., SUNAR,
D.: 2017

YILMAZ, O., HARMA, “Validation of the Moral Foundations Questionnaire in
M., BAHÇEKAPILI, H. Turkey and its relation to cultural schemas of individualism
G., CESUR, S. : 2016 and collectivism”, **Personality and Individual
Differences**, 99, s.149-154.

EKLER

EK-1

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli katılımcı,

Bu çalışma, birtakım sosyal psikolojik değişkenler ile aldatmaya yönelik tutumlar arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Doç Dr. Sevim Cesur danışmanlığında, İstanbul Üniversitesi Sosyal Psikoloji Programı Yüksek Lisans Öğrencisi Canan Çelikadam tarafından yürütülmektedir. Yaklaşık 20 dakika süren bu çalışmaya katılım, tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Ankette, sizden kim olduğunuz ile ilgili hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir; elde edilen bilgiler bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

Çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederim.

Araştırma hakkında daha fazla bilgi almak için Canan Çelikadam ile iletişime geçebilirsiniz.

canancelikadam@gmail.com

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

ONAYLIYORUM

EK- 2

Kişisel Bilgi Formu

1. Yaş:.....

2. Cinsiyet

- Kadın
- Erkek

3. Eğitim Durumu:

- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Üniversite
- Lisansüstü

4. Meslek:.....

5. Çalışma durumunuz

- Evet
- Hayır

6. Şuan devam etmekte olan bir beraberliğiniz var?

- Evet
- Hayır

7. Eğer cevap hayır ise, daha önce romantik bir beraberliğiniz oldu mu?

- Evet
- Hayır

8. Medeni Durum

- Evli
- Bekar
- Boşanmış

- Eş vefatı

9. Yaşadığı yer

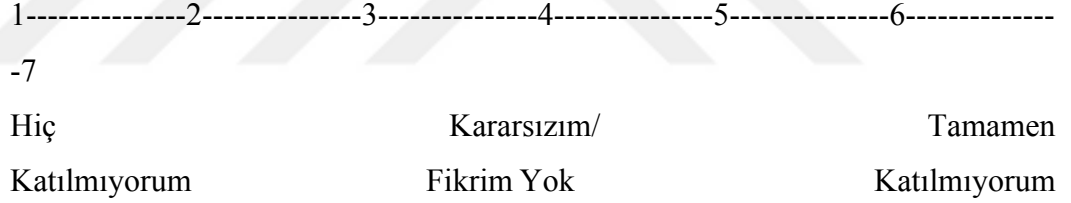
- Büyük şehir
- Şehir
- İlçe
- Köy



EK- 3

YİYE-II

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyla ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer halihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılarındaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz.



	Kesinlikle	Katılmıyorum	Kısmen	Ne	Kısmen	Katılıyorum	Kesinlikle
1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7

3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5	6	7
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsemişim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5	6	7
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5	6	7
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.	1	2	3	4	5	6	7
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılıyorum.	1	2	3	4	5	6	7

14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5	6	7
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5	6	7
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5	6	7
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5	6	7
21. Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5	6	7
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5	6	7
23. Birlikte olduğum kişinin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7

25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler	1	2	3	4	5	6	7
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7
27. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5	6	7
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıkça, “gerçek ben”den hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkelenendirir.	1	2	3	4	5	6	7
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır	1	2	3	4	5	6	7
33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım	1	2	3	4	5	6	7
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır	1	2	3	4	5	6	7
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda önemser.	1	2	3	4	5	6	7
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar	1	2	3	4	5	6	7

EK- 4

AYTÖ

Aşağıdaki maddeler insanların “aldatma” ile ilgili konulardaki düşünce ve duygularını anlamayı amaçlamaktadır. Lütfen aşağıdaki ölçeği kullanarak yanıtlarınızı her bir ifadenin karşısında verilen numaraları işaretleyerek belirtiniz.

Kesinlikle Katılmıyorum 1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Kesinlikle Katılıyorum

	Kesinlikle	Katılmıyorum	Kısmen	Ne Katılıyorum	Kısmen	Katılıyorum	Kesinlikle
1. Aldatmak asla kimseyi incitmez.	1	2	3	4	5	6	7
2. Aldatmak bir evlilik ilişkisinde boşanmanın nedenidir.	1	2	3	4	5	6	7
3. Aldatmak eğer aldatılmanın öcünü almak için ise kabul edilebilir.	1	2	3	4	5	6	7
4. Aldatmak insanlar için doğaldır.	1	2	3	4	5	6	7
5. Çevrimiçi-internet davranışı (örneğin, cinsel içerikli sohbet odaları, porno siteleri) bir aldatma davranışıdır.	1	2	3	4	5	6	7

6. Aldatmak durum ne olursa olsun her koşulda ahlaken yanlıştır.	1	2	3	4	5	6	7
7. Bir ilişkide aldatmak bir kişinin yapabileceği en onursuz şeylerden biridir.	1	2	3	4	5	6	7
8. Eğer çift evliyse, aldatmak hiçbir koşulda kabul edilemez.	1	2	3	4	5	6	7
9. Bilmediğim sürece birlikte olduğum kişinin başka bir ilişkisi olmasına aldırım.	1	2	3	4	5	6	7
10. Benim için kabul edilebilir olan benim bir ilişkimin olmasıdır; birlikte olduğum kişinin değil.	1	2	3	4	5	6	7
11. Birlikte olduğum kişinin asla öğrenmeyeceğini bilseydim, başka bir ilişkim olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
12. Birlikte olduğum kişinin beni aldattığını bilseydim, bu suçunu onun yüzüne vururdum.	1	2	3	4	5	6	7

EK- 5

MFQ

MFQ1. Bir şeyin doğru veya yanlış olup olmadığına karar vermenizde aşağıda verilen düşünceler ne derecede etkilidir? Lütfen cevaplarınızı aşağıdaki skalayı kullanarak derecelendiriniz.

0...hiç bir şekilde alakalı değildir (Bu düşünce doğru ve yanlış yargılarımla hiçbir şekilde alakalı değildir).

1...pek alakalı değildir

2...biraz alakalıdır

3...orta derecede alakalıdır

4...çok alakalıdır

5...kesinlikle alakalıdır (Bu düşünce bir şeyin doğru veya yanlış olduğuna karar verirken dikkat ettiğim en önemli faktörlerden biridir.)

1. Birisinin duygusal olarak acı çekip çekmediği	0	1	2	3	4	5
2. Birilerinin diğerlerine göre farklı muamele görüp görmediği	0	1	2	3	4	5
3. Birisinin eyleminin ülkesi için sevgi göstergesi olup olmadığı	0	1	2	3	4	5
4. Birisinin otoriteye saygısızlık edip etmediği	0	1	2	3	4	5
5. Birisinin namus ve edep konusundaki normları ihlal edip etmediği	0	1	2	3	4	5
6. Birisinin matematiğinin iyi olup olmadığı	0	1	2	3	4	5
7. Birisinin güçsüz ve incinebilir olan birini koruyup korumadığı	0	1	2	3	4	5

8. Birisinin adaletsiz davranıp davranmadığı	0	1	2	3	4	5
9. Birisinin grubuna ihanet edecek bir şey yapıp yapmadığı	0	1	2	3	4	5
10. Birisinin toplumun geleneklerine uyup uymadığı	0	1	2	3	4	5
11. Birisinin iğrenç bir şey yapıp yapmadığı	0	1	2	3	4	5
12. Birisinin zalim olup olmadığı	0	1	2	3	4	5
13. Birinin haklarının elinden alınmış olup olmadığı	0	1	2	3	4	5
14. Birisinin sadakatsizlik gösterip göstermediği	0	1	2	3	4	5
15. Bir eylemin kaosa ya da düzensizliğe neden olup olmadığı	0	1	2	3	4	5
16. Birisinin Tanrı'nın onaylayacağı bir şekilde davranıp davranmadığı	0	1	2	3	4	5

MFQ

MFQ2.Lütfen aşağıdaki cümleleri okuyunuz ve bunlara katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

- 0...kesinlikle katılmıyorum
- 1...katılmıyorum
- 2...pek katılmıyorum
- 3...biraz katılıyorum
- 4...katılıyorum
- 5...kesinlikle katılıyorum

1. Acı çekenlere şefkat duyabilmek en önemli erdemdir.	0	1	2	3	4	5
2. Hükümet kanun yaparken teminat altına alınması gereken ilk kural herkese adil davranılmasıdır	0	1	2	3	4	5
3. Ülkemin tarihiyle gurur duyarım.	0	1	2	3	4	5
4. Otoriteye saygı bütün çocukların öğrenmesi gereken bir şeydir	0	1	2	3	4	5
5. Hiç kimseye zarar vermese de insanlar iğrenç şeyler yapmamalıdır	0	1	2	3	4	5
6. İyi olanı yapmak kötü olanı yapmaktan daha iyidir	0	1	2	3	4	5
7. Birisinin yapabileceği en kötü şeylerden biri savunmasız bir hayvana zarar vermektir	0	1	2	3	4	5
8. Adalet bir toplum için en önemli gereksinimdir.	0	1	2	3	4	5
9. İnsanlar, aile üyeleri yanlış bir şey yapmış olsa dahi onlara karşı sadık olmalıdırlar.	0	1	2	3	4	5
10. Erkeklerin ve kadınların toplum içinde farklı rolleri vardır.	0	1	2	3	4	5
11. Bazı hareketleri doğal olmadıkları için yanlış olarak nitelendiririm	0	1	2	3	4	5
12. Bir insanı öldürmek hiçbir zaman haklı bir hareket olamaz.	0	1	2	3	4	5
13. Bence fakir çocuklar miras olarak hiçbir şey alamazken zengin çocukların miras olarak çok para almaları ahlaki olarak yanlıştır.	0	1	2	3	4	5

14. Bir takım oyuncusu olmak birisinin kendisini bireysel olarak ifade etmesinden daha önemlidir	0	1	2	3	4	5
15. Eğer bir asker olsaydım ve komutanımın emirleriyle aynı fikirde olmasaydım, yine de itaat ederdim çünkü bu benim görevimdir	0	1	2	3	4	5
16. İffet çok önemli ve değerli bir erdemdir.	0	1	2	3	4	5